

Nuorten kulttuuria tukemassa

Nuoret kulttuurin harrastajina ja
kulttuuripalvelujen käyttäjinä sekä kulttuurisen
nuorisotyön kehittäminen Keski-Suomessa

ANTON SCHALIN & MIIKKA PYYKKÖNEN

Nuorten kulttuuria tukemassa

Nuoret kulttuurin harrastajina ja
kulttuuripalvelujen käyttäjinä sekä kulttuurisen
nuorisotyön kehittäminen Keski-Suomessa

ANTON SCHALIN & MIIKKA PYYKKÖNEN

NUORISOTUTKIMUSSEURA RY.
NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO

Nuorisotutkimusverkoston julkaisut

Tiede

Teosten sisältö ja tyyli ovat akateemisten kriteerien mukaisia.

Kenttä

Erilaiset raportit ja selvitykset.

Liike

Ajankohtaiset yhteiskunnalliset puheenvuorot.

Kannen kuva: Ilmari Hakala, Sopiva Design

Taitto: Tanja Konttinen

Kustannustoimitus: Vappu Helmisaari

Tiivistelmän käännätys englanniksi ja ruotsinkielisen tiivistelmän kielentarkastus:

Käännöstoimisto Bellcrest Translations Oy

Nuorisotutkimusseura on saanut tukea tähän julkaisuun
opetus- ja kulttuuriministeriöltä sekä Jyväskylän kaupungilta.

© Nuorisotutkimusseura ja kirjoittajat

2022. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura,

verkkojulkaisuja 171

Sarja: *Kenttä*

ISBN 978-952-372-034-3

ISSN 1799-9227

Julkaisujen tilaukset: www.nuorisotutkimusseura.fi

Sisällys

Johdanto	4
Lasten ja nuorten kulttuurin asema kansallisessa kulttuuri- ja nuorisopolitiikassa	7
Kirjallisuuskatsaus	13
Kulttuurisen nuorisotyön määrittely	13
Kulttuurisen nuorisotyön tehtävät	15
Kulttuurisen nuorisotyön vaikuttavuus	16
Syrjäytymisen ehkäisy	18
Osallisuuden tasot	19
Työmenetelmät	20
Nonformaali oppiminen	22
Haastattelut	24
Nuorten haastattelut	26
Asiantuntijahaastattelut	33
Itsearviointimittaristo	40
Itsearviointimittaristo ja tasokuvaukset: kulttuurinen nuorisotyö	42
Liite 1. Haastattelurunko nuoret	45
Liite 2. Haastattelurunko asiantuntijat	47
Lähteet	48
Tiivistelmä	53
Sammanfattning	54
Abstract	55

Johdanto

Tässä tutkimuksessa kartoitetaan 15–20-vuotiaiden nuorten kulttuuripalvelujen käyttöä ja kulttuuriharrastuksia Keski-Suomen maakunnassa, sekä esitellään kulttuurisen nuorisotyön käyttöön kehitetty itsearviointimittaristo. Tutkimus toteutettiin yhteistyössä Jyväskylän kaupungin koordinoiman *Nuoret ja osallisuus kulttuuritoiminnassa: Keski-Suomen kuntien nuorten taide- ja kulttuuritoiminnan kehittäminen* -hankkeen sekä Jyväskylän yliopiston *Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa* -tutkinto-ohjelman (KUMU) opiskelijoiden kanssa.

Kulttuurinen nuorisotyö on hyvin monimuotoinen ja menetelmällisesti rikas nuorisotyön muoto, jota hyödynnetään muun muassa nuorisotaloilla, kouluissa ja erilaisten kulttuuriyhdistysten nuorille suunnatussa toiminnassa. Kulttuurisessa nuorisotyössä yhdistyvät nuoriso- ja kulttuuripoliittiset tavoitteenasettelut. Tavoitteena on esimerkiksi lisätä nuorten hyvinvointia ja tasa-arvoa kulttuuritoiminnan avulla. Nuorten itsensä rooli on kulttuurisessa nuorisotyössä aktiivinen.

Kulttuurin harrastaminen on tutkimustiedon valossa hyvin suosittua nuorten keskuudessa. Valtaosalla nuorista on ainakin yksi luova harrastus, kuten soittaminen, kuvataide tai valokuvaus (Myllyniemi 2009; SVT 2017). Myös kulttuuripalvelujen käyttäminen on lapsuuden ja varhaisnuoruuden aikana yleistä, mikä johtuu suurelta osin koulujen aktiivisesta retkitoiminnasta. 10–14-vuotiaat olivat vuoden 2017 tilastossa kaikista ikäryhmistä aktiivisimpia teatterissa ja tanssiesityksissä kävijöitä, minkä lisäksi taidenäyttelyissä ja -museoissa käyminen oli tämän ikäryhmän kohdalla jopa kasvanut (SVT 2017).

Nuorten kulttuuripalvelujen käyttöön vaikuttaa moni seikka, mutta merkittävin tekijä on nuoren omat luovat harrastukset: mitä enemmän luovia harrastuksia nuorella on, sitä enemmän hän kulttuuripalveluita arvostaa (Myllyniemi 2009; Räisänen 2015). Kulttuuriharrastuneisuus sekä tekijän että katsojan roolissa on myös sukupuolittunut: tytöillä on poikia enemmän luovia harrastuksia, ja he ovat aktiivisempia kulttuuripalvelujen käyttäjiä (SVT 2017).

Kaikki halukkaat eivät kuitenkaan pääse harrastusten piiriin, sillä kiinnostusta harrastaa on nuorilla selvästi enemmän kuin toteutunutta toimintaa. Merkittävimpiä esteitä nuorten kulttuuriharrastuksille ovat Nuorisobarometrin mukaan ajanpuute, korkeat hinnat ja pitkät etäisyydet. (Myllyniemi 2009.) Nuoruudessa etenkin korkeakulttuurin harrastaminen kuitenkin vähenee merkittävästi, sillä tutkimusten perusteella

yli 15-vuotiaat käyvät taidenäyttelyissä, tanssiesityksissä ja teatterissa huomattavasti nuorempia vähemmän (mt.).

Tätä julkaisua kirjoitettaessa COVID-19-pandemia ja siihen liittyvät kokoontumisrajoitukset vaikuttivat voimakkaasti nuorten elämään koulunkäynnistä harrastuksiin, ja tässä vaiheessa on vielä vaikea arvioida poikkeusolojen vaikutusta pidemmällä aikavälillä. Korona-ajan ensimmäisen puolen vuoden aikana nuorten tyytyväisyys vapaa-aikaan oli Lahtisen ja Salasuon (2020) mukaan heikentynyt, mutta vain vähän. Harrastusten peruuntuminen on harmittanut nuoria, mutta suurimmalle osalle se ei kuitenkaan ole ollut erityisen masentavaa. Nuorten kulttuuriharrastuksia ei tässä eritelty omaksi osa-alueekseen, mutta on luultavaa, että tulos niidenkin kohdalla on samansuuntainen.

Nuorisotyön on kuitenkin poikkeusajoista huolimatta voitava katsoa myös tulevaan. Tämä tutkimus syntyi tarpeesta kartoittaa ja kehittää nuorten kulttuuritoimintaa ja kulttuurista nuorisotyötä Keski-Suomessa. Tutkimuksessa haastateltiin sekä nuoria että kulttuurisen nuorisotyön asiantuntijoita, jotta nuorille suunnattujen toimintojen tarkasteluun saataisiin monia erilaisia näkökulmia vaihdellen laajasta hallinnollisesta otteesta nuorten omiin kokemuksiin ja mielipiteisiin.

On vielä epäselvää, miltä yhteiskunta ja kulttuurinen nuorisotyö tulevat näyttämään lähitulevaisuudessa – toivottavasti pandemian jälkeisenä aikana – mutta varmaa on kuitenkin, että nuorten yhteenkuuluvuuden tarve, halu tulla kohdatuksi ja saada oma äänensä kuuluviin eivät tule katoamaan mihinkään. Kulttuuriselle nuorisotyölle lienee poikkeusolojen jälkeen pikemminkin entistä suurempi kysyntä, minkä vuoksi sen kehittäminen nuoria paremmin tavoittavaksi ja osallistavaksi on ajankohtaista jo nyt. Tässä tutkimuksessa esiteltävät nuorten ja asiantuntijoiden näkemykset kulttuurisen nuorisotyön toiminnasta sekä nuorisotyön käytännön tekijöille kehitetty itsearviointimittaristo ovatkin toivottavasti hyödyllisiä tienviittoja tulevaisuutta varten.

Tämä raportti koostuu neljästä osiosta. Ensin luodaan katsaus kulttuurisen nuorisotyön kansalliseen poliittiseen kehykseen eli avataan nuorisopolitiikkaa ja lasten ja nuorten kulttuuripolitiikkaa. Sen jälkeen kirjallisuuskatsauksessa käydään läpi kulttuurisen nuorisotyön tehtäviä ja työmenetelmiä sekä arvioidaan sen vaikuttavuutta tutkimuskirjallisuuden perusteella. Kolmannessa osiossa esitellään keskisuomalaisilta nuorilta sekä kulttuurisen nuorisotyön asiantuntijoilta kerätty haastatteluaineisto. Nuorten haastatteluissa tiedusteltiin vapaa-ajan aktiviteeteista, kulttuurin harrastamisesta ja paikallisista harrastusmahdollisuuksista sekä pyydettiin heiltä ehdotuksia ja toiveita kulttuuripalvelujen ja kulttuuriin liittyvien harrastusmahdollisuuksien kehittämiseksi (ks. liite 1). Asiantuntijahaastattelussa puolestaan keskusteltiin nuorten

tavoittamisesta, yhteistyöstä eri toimijoiden välillä sekä kulttuurisen nuorisotyön tulevaisuudennäkymistä (ks. liite 2). Neljännessä osiossa esitellään kulttuurisen nuorisotyön ammattilaisille kehitetty itsearviointimittaristo, jonka laatiminen asetettiin yhdeksi tutkimusosion keskeiseksi tavoitteeksi Jyväskylän kaupungin vetämän kokonaishankkeen vastuuhenkilöiden kanssa.

Nuorisotyön laadun ja nuorten osallisuuden säännöllinen arviointi on olennaista nuorisotyön kehittämisen ja toiminnan jatkuvuuden kannalta, mihin tarkoitukseen itsearviointimittaristot ovat hyödyllisiä työkaluja. Itsearviointimittaristoja on käytössä esimerkiksi nuorten leiritoiminnan, kouluissa tehtävän nuorisotyön ja avointen nuorten iltojen laadun arviointiin, mutta ennen tätä julkaisua sellaista ei vielä ole ollut saatavilla kulttuurisen nuorisotyön tarpeisiin. Kehitimme kunnallisen ja maakunnallisen nuorisotyön kehittämiseen ja laadun arvioimiseen itsearviointimittariston tutkimuskirjallisuuden ja haastattelujen pohjalta. Kiitos tästä kuuluu haastatelluille nuorille sekä asiantuntijoille, joita ei anonymiteetin vuoksi voi tässä nimetä. Lisäksi haluamme kiittää myös edellisiä nuorisotyön itsearviointimittaristoja kehittäneitä tutkijoita ja ammattilaisia, jotka ystävällisesti antoivat luvan näiden mittaristojen jatkokehittelyyn tässä tutkimuksessa: Merja Hovi, Tero Luukkonen, Pekka Mäkelä, Viula Pakka, Harri Taponen, Marika Westman, Marjo Kolehmainen sekä Pauliina Lahtinen.

Lasten ja nuorten kulttuurin asema kansallisessa kulttuuri- ja nuorisopolitiikassa

Taiteen ja kulttuurin rahoitusta sekä julkisia kulttuuripalveluja värittää koko hyvinvointivaltion yhteiskuntapolitiikalle tyypillinen universaaliperiaate (Kuusi 1961). Se tarkoittaa sitä, että kaikille tarkoitettuja palveluja tuotettaessa tai tukea jaettaessa ei erityisesti suosita mitään erityisryhmää. Universaalisuusperiaate pohjaa Suomessa vahvasti hallintolakiin, joka korostaa hallinnon ja palvelujen yhdenvertaista tarjoamista kaikille. Universaaliperiaatteen mukaisen kulttuuripolitiikan tarkoitus on lisätä yhteiskunnan kokonaisuhyvinvointia, vähentää elitismiiä sekä tasoittaa sosioekonomisia eroja taiteen ja kulttuurin keinoin. Viimeksi mainittu koskee niin taiteen ja kulttuurin kuluttamista ja harrastamista kuin ammattimaista tekemistä.

Jo 1970-luvulta alkaen universaaliperiaate on kuitenkin säröillyt yhteiskuntapolitiikassa, ja tiettyjen ryhmien erityistarpeiden huomiointi eli partikularismi on nostanut päätään. Nykyisin ryhmät, kuten lapset, nuoret, ikäihmiset, ruotsinkieliset, saamelaiset ja maahanmuuttajat, huomioidaan erikseen jossain määrin kulttuuripoliittisissa ohjelmissa, elimissä, palveluissa ja toimenpiteissä. Näin myös muiden yhteiskuntapolitiikan sektorien kulttuuriin liittyvissä toimenpiteissä. Esimerkkejä erityishuomioinnista kulttuuri- ja viestintäpolitiikassa ovat vaikkapa YLE Fem, lastenkulttuurin painotus opetus- ja kulttuuriministeriössä, erityistuet saamenkielten ja karjalankielen elvyttämistoimenpiteille tai Taiteen edistämiskeskuksen monikulttuurisen taiteen erityistuki.

”Erityisyydet erityisryhmien sisällä”, kuten vaikkapa syrjäseutujen nuoret tai eri alempiin sosioekonomisiin ryhmiin kuuluvat, saavat yleisesti vähän huomiota nykyisessä kansallisessa kulttuuripolitiikassa. Erityisryhmien kohdalla korostuu usein muiden kuin valtion merkitys tuissa ja palvelutuotannossa. Säätiot, järjestöt, yhteisöt ja kunnat ovat merkittävimpiä toimijoita järjestettäessä paikallista kohdennettua toimintaa esimerkiksi maahanmuuttajataustaisille nuorille.

Kulttuuripolitiikan partikularisoitumiseen on vaikuttanut viimeisen vuosikymmenen aikana vahvistunut yhdenvertaisuusperiaate, jonka mukaan kaikki yhteiskunnalliset ryhmät pyritään saamaan palvelujen saavutettavuuden ja toimintaan osallistumisen kannalta mahdollisimman yhdenvertaiseen asemaan. Toiseksi erityisryhmien huomiointi perustuu joihinkin keskeisiin periaatteisiin, jotka ovat ohjanneet suomalaista kulttuuri-

politiikkaa jo pitkään ja joista osa näkyy myös ministeriön kulttuurin teema-alueina. Näitä ovat esimerkiksi kulttuuritietoisuus, kulttuuridemokratia ja kulttuurien demokratia, osallisuus ja saavutettavuus sekä tasa-arvo ja kulttuuriset oikeudet (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017; ks. myös Häyrynen 2006, 105–128).

Nuorten kulttuuri- ja taideharrastamisen sekä osallistumisen huomioiminen kansallisella tasolla nojasi pitkään kouluopetukseen. Esimerkiksi laulu, kuvaamataito ja käsityöt ovat kuuluneet kouluopetukseen aina vuoden 1866 kansakouluasetuksesta saakka. Siirryttäessä peruskoulujärjestelmään 1970 taideaineiden asema säilyi samankaltaisena. Ainoastaan aineiden tuntijaoissa tapahtui hienoisia muutoksia. (Muukka-Marjovuo 2018.) Viime vuosina taideaineiden tuntimäärästä uusimmassa opetussuunnitelmassa on keskusteltu tiheään (ks. esim. Rissanen 2018). Yksi viimeaikaisista uusista käytännöistä kouluissa on ollut valtakunnallinen harrastustunti -malli. Siinä on tarjottu lapsille ja nuorille mahdollisuuksia taide- ja kulttuuriharrastuksiin koulupäivän yhteydessä yhteistyössä taiteen ja kulttuurin ammattilaisten kanssa. Keskusteluissamme ministeriön viranomaisten kanssa he arvioivat sen olleen yhdenvertaisuuden kannalta melko toimiva hanke, koska se on koulujen kautta tavoittanut kaikki niiden nuoret, riippuen tietysti käytännössä kuntien, koulujen, opettajien ja lopulta nuorten osallistumishalukkuudesta ja -aktiivisuudesta. Noin kolmasosa Suomen kunnista on ollut hankkeessa mukana.

Varsinaisessa valtion kulttuuripolitiikassa lasten ja nuorten huomioiminen alkoi 1970-luvulla, jolloin se oli ensi kertaa mukana kulttuuripoliittisissa ohjelmissa ja mietinnöissä. Lastenkulttuurilla on alusta alkaen tarkoitettu alle 18-vuotiaille ”suunnattua taide-, kulttuuri- ja kulttuuriperintökasvatusta, taiteen ja kulttuuriperinnön tarjontaa sekä lasten ja nuorten itsensä tuottamaa taidetta ja kulttuuria” (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020a). Kulttuurikomitean mietinnössä vuonna 1974 esitettiin, että lasten tarpeiden huomioimisen määrää tuli lisätä ja laatua parantaa kulttuurituotannossa. Lisäksi haluttiin panostaa entistä enemmän lasten luovuuteen ja tukea heidän omaa kulttuuritoimintaansa. (Eduskunta 1974, 175.) Prosessi kiteytyi valtakunnallisen säätömuotoisen mutta valtion ministeriön vahvasti tukeman lastenkeskuksen perustamiseen 1980. Se jalostui opetusministeriön organisoiman Taikalamppu-verkoston aloittaessa alueellisten lastenkulttuurikeskusten yhteistyöelimenä vuonna 2003. Vuonna 2015 puolestaan sen pohjalle perustettiin Lastenkulttuurikeskusten liitto, jonka alla toimii tätä nykyä 26 alueellista kulttuurikeskusta (Lastenkulttuurikeskusten liitto 2020). (Ks. myös Ylä-Sankola 1995.)

Vuonna 1918 aloittaneet taidelautakunnat tai niitä koskevat lait ja ohjelmat eivät erikseen noteeranneet nuorisoa taiteen vastaanottajina tai tekijöinä. Vuonna 1968

siirryttiin taidetoimikuntajärjestelmään, mutta senkään puitteissa ikää ei huomioitu tekijänä kansallisella tasolla ennen 1980-lukua. 1980-luku oli kaikkiaan lasten ja nuorten aseman vakiinnuttamisen aikaa kansallisessa kulttuuripolitiikassa: Valtion tulo- ja menoarvioon sisällytettiin vuonna 1981 määräraha lastenkulttuurin edistämiseen. Lastenkulttuuri on ollut vuodesta 2003 opetus- ja kulttuuriministeriön virallinen painopistealue. Ministeriö jakaa vuosittain toiminta- ja projektiavustuksia alan toimijoille sekä Lapsenpäivä-palkinnon lastenkulttuurityöstä. (Anttila & Rensujeff 2009; Opetusministeriö 2003; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020a; Pohjanen 2017; Sokka 2012; Ylä-Sankola 1995.)

Osittain opetusministeriön alaisuudessa toimivaan Taiteen keskustoimikuntaan perustettiin lastenkulttuurijaosto 1987, joka tosin lakkautettiin 2010, kun sen työ hajautettiin alueellisille taidetoimikunnille ja valtion taidetoimikunnille, jotka ovat siitä lähtien jakaneet lastenkulttuurin apurahoja ja avustuksia. Ne myös masinoivat kansallisia ja alueellisia lastenkulttuurihankkeita. Nykyisin Taiteen edistämiskeskus myöntää vuosittaisen valtionpalkinnon lastenkulttuurin ansioituneille tekijöille. Lisäksi Taiteen edistämiskeskuksella on Lastenkulttuurin erityisavustus. Sillä pyritään edistämään lastenkulttuuria tekevien taiteilijoiden työskentelymahdollisuuksia ja lasten- ja nuortenkulttuurin lähisaavutettavuutta eli edesauttaa paikallisia tai verkkovälitteisiä kulttuuripalveluja, -toimintamuotoja ja -tapahtumia alueilla, joissa niitä on muutoin vähän (Anttila & Rensujeff 2009; Pohjanen 2017; Taite 2020).

Taiteen perusopetus on osaltaan edesauttanut kansallisella tasolla lasten ja nuorten kulttuuriharrastamista vuodesta 1968 lähtien. Se alkoi musiikinopetuksesta, mutta laajeni 1980-luvulla myös muille taiteenaloille. Taiteen perusopetus vahvistettiin lailla 1992, jonka jälkeen sillä on ollut vakiintunut asema lasten ja nuorten kulttuurin saralla. Taiteen perusopetus on Opetushallituksen hallinnoimaa toimintaa. Opetus- ja kulttuuriministeriö osallistuu myös merkittävästi sen suunnitteluun, lupajärjestelyihin ja rahoittamiseen kansallisella tasolla. Taiteen perusopetuksessa kyse on koulun ulkopuolisesta opetuksesta, jolla on omat paikalliset opetussuunnitelmansa. Sitä järjestävät kunnat, kuntayhtymät, järjestöt, säätiöt ja valtion oppilaitokset. Taiteen perusopetusta säätelevä laki edellyttää, että opetuksen tarjoajalla tulee olla henkilöstön ja oppilaiden kanssa laadittu tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, joiden toteutuksessa tulee huomioida esimerkiksi alueellinen tai paikallinen kieliryhmien tai etnisten vähemmistöjen tasa-arvoinen mukaanpääsy. (Luoma 2020.)

Lasse Garoff havaitsi vuonna 2019 julkaistussa raportissaan *Mer än en hobby! En kartläggning av den grundläggande konstundervisningen på svenska i Finland*, että taiteen

perusopetusta tarjoavat koulutuslaitokset ovat keskittyneet Etelä-Suomen isoihin kunta-keskuksiin. Näin ollen varsinkin pienemmissä ja syrjäisemmissä kunnissa mahdollisuudet taiteen perusopetukseen ovat vähäiset. Garoffin mukaan keskeinen syy tähän on se, että valtionrahoitus jakautuu epätasaisesti kuntien välillä. Tämä puolestaan johtuu hänen mukaansa siitä, että jotkut opetusorganisaatiot saavat tuntiperustaista valtionapua täyttäessään opetussuunnitelman perusteiden ehdot, mutta toiset eivät. Varsinkin isommat oppilaitokset ja vakiintuneemmat toimijat saavat valtionapua toimintaansa, kun taas pienemmistä ja lyhytikäisemmistä toimijoista, joita on selvästi enemmän pienissä kunnissa, valtionapuun ovat oikeutettuja vain harvat. Vakaan rahoituksen ansiosta valtionosuutta saavilla oppilaitoksilla on muita paremmat mahdollisuudet tarjota pitkäaikaista ja korkealaatuista koulutusta kuin kansalaisopistoilla, vapaa-ajan toimintaan keskittyvillä organisaatioilla tai järjestöillä, joiden rahoitus on vähäistä ja lyhytaikaista ja joissa opetuksesta vastaavat organisaation ulkopuolelta tulevat tuntiopettajat. Vahvoja kuntia ovat ne, jotka ovat sitoutuneet asiaan investoimalla erillisiin taiteen perusopetusta tarjoaviin oppilaitoksiin. Näissä kunnissa on nykyään vuosikymmenten opetuskokemus, ja valtionapu on niissä vakiintunut osa taiteen perusopetuksen rahoitusta. Lisäksi niissä on usein integroitu taiteen perusopetus kunnan muihin toimintoihin osana laajempaa koulutusstrategiaa. Pienten kuntien tarjonnassakin on Garoffin mukaan eroja, koska osa kunnista on onnistunut vakiinnuttamaan ja vahvistamaan taiteen perusopetusta verkostoitumisen avulla. (Mt.)

Garoff (mt.) toteaa, että taiteen perusopetuksen tarjonnan tasa-arvoistamiseksi tarvitaan ensinnäkin ratkaisuja, jotka pyrkivät juurimaan saavutettavuusongelmien syyt kansallisella tasolla. Garoffin mukaan tarvitaan kansallista kunnianhimoa, jotta voidaan sekä tarjota laadukasta opetusta taiteista kiinnostuneille lapsille ja nuorille että tehdä taiteen perusopetus saavutettavaksi kaikille, joita se kiinnostaa. Valtion tulisi hänen mukaansa esimerkiksi toimia siten, että erityisesti pienemmissä kunnissa voidaan lisätä taiteen perusopetusta niin, että koko maassa 15–20 prosenttia kuntien lapsista ja nuorista pystyy osallistumaan siihen. Sen lisäksi kuntien asenne ja sitoutuminen ovat erittäin tärkeitä. Kunnissa taidekasvatuksen pohjaa tulee laajentaa koulutusorganisaatioiden ja toimijoiden välistä yhteistyötä ohjaamalla ja kehittämällä.

Ministeriön toiminta nojaa Nuorisolakiin (L 1285/2016), asetukseen nuorisotyöstä ja politiikasta (211/2017) ja valtioneuvoston hyväksymiin valtakunnallisiin nuorisotyön ja politiikan (VANUPO) ohjelmiin. Ne asettavat suomalaisen nuorisopolitiikan tavoitteet, joiden painotukset vaihtelevat hallitusohjelmien mukaisesti. Uusimmassa VANUPO-ohjelmassa pääpaino on syrjäytymisen ehkäisemisessä arjen sujuvuuden,

yhteiskunnallisen osallistumisen sekä luottamuksen ja turvallisuuden tunteen varmistamisella (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020c). Uusimmassa ohjelmassa korostetaan palvelutoiminnan kohdistuvan kaikkiin alle 29-vuotiaisiin yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä oikeuksien tasapuolista toteutumista edistäen (mt., 10).

Uusimman VANUPO-ohjelman tavoitteena on lasten ja nuorten kasvu- ja elinolojen kohentaminen työn ja koulutuksen avulla (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020c). Sen pääfokuksessa ovat heikossa sosioekonomisessa asemassa olevat nuoret. Tämän sateenvarjon alla mainitaan erikseen muiden muassa haastavassa elämäntilanteessa olevat nuoret eli asunnottomat, koulutuksen ja työn ulkopuoliset, mielenterveys- ja päihdeongelmista kärsivät, yksinäiset, oppimisvaikeuksia omaavat, itseluottamuksen puutteen kanssa kamppailevat. Harrastustoimintaa koskevien toimenpiteiden (Valtti-toimintamalli) kohdalla mainitaan ”vammaisuuden, asuinpaikan, etnisen taustan tai taloudellisen tilanteen vuoksi harrastuksista syrjäytymisvaarassa olevat nuoret” (mt., 18). Yhteiskunnallista vaikuttavuutta halutaan ulottaa erikseen mainittuina etnisiin, kieli- ja kulttuurivähemmistöihin kuuluviin, maahanmuuttajataustaisiin, vammaisiin ja toimintarajoitteisiin nuoriin (mt., 20). Alueellinen näkökulma tai taiteen ja kulttuurin merkitys eivät ohjelmassa nouse esiin.

Ministeriön kulttuuripolitiikan osastolla on toiminnan osa-alueita sekä strategioita ja ohjelmia, jotka ilmentävät nuorisopolitiikan yleisempiä linjauksia. Merkittävimpiä viimeaikaisia strategia- ja ohjelmatekstejä ovat *Ehdotus lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi ja Suomen lastenkulttuurikeskusten yhdistyksen periaatteet ja strategiat*. Lapset ja nuoret noteerataan myös uusimmassa Kulttuuripolitiikan strategiassa: ”Lasten ja nuorten mahdollisuudet harrastamiseen yleensä ja tässä tapauksessa taiteen ja kulttuurin harrastamiseen turvataan yhteistyössä liikunta-, nuoriso- ja koulutuspolitiikan hallinnonalojen ja muun julkisen hallinnon ja kolmannen sektorin kanssa” (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 42). Strategian tulevaisuusskenaariossa pidetään toivottavana sitä, että tasa-arvoista osallistumista tukevat rakenteet parantuvat (mt., 31). Lastenkulttuuri halutaan jatkossakin pitää yhtenä ministeriön toiminnan ydinalueista ja painopisteistä. Opetus- ja kulttuuriministeriö organisoi lastenkulttuurin ja taiteen perusopetuksen taiteenalakohtaisen ja alueellisen saatavuuden kehittämishankkeen vuosina 2016–2018. Se oli osa pääministeri Juha Sipilän hallituksen kärkihanketta lastenkulttuurin edistämiseksi, joka taas oli osa kärkihankkeiden kokoelmaa otsikolla ”Parannetaan taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta”. Siinä oli myös alueellinen näkökulma, jolla toivottiin kiinnitettävän huomiota esimerkiksi syrjäseuduilla asuvien asemaan toimintaan osallistumisessa ja palvelujen saavutettavuudessa. Lasten kulttuurikeskusten aluekoordi-

naattoreilta saamiemme tietojen mukaan kärkihanke ei kuitenkaan merkittävästi ole vaikuttanut alueelliseen ja paikalliseen nuorten kulttuuritoimintaan.

Yksi keskeisistä toimista edellä mainittuun Sipilän hallituksen kärkihankkeeseen liittyen ovat olleet vuosittain järjestetyt valtakunnalliset kuulemiset lasten harrastustoiveista. Näiden valtakunnallisten koululaiskyselyjen tulokset osoittavat, että eri alueiden tai kuntien oppilaiden taide- ja kulttuuriharrastuksia koskevat kiinnostuksen kohteet eivät poikkeaa merkittävällä tavalla toisistaan. Yleensä kaikkialla osoitettiin eniten kiinnostusta kuvataiteita, kädentaitoja, elokuvaa, tanssia ja valokuvausta kohtaan. Edes vertailtaessa maaseutukuntien ja kaupunkikoulujen eroja ei synny merkittäviä eroja kiinnostuksen kohteissa. Ehkä hienoisena poikkeuksena voi sanoa, että suurissa asutuskeskuksissa tai niiden tuntumassa arkkitehtuuri, sirkustaiteet ja soittimien soittaminen saivat aavistuksen enemmän suhteellista kannatusta kuin maaseutukuntien kouluissa. (Esim. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020d.)

Edellä kuvatut tekijät osoittavat, että kulttuurisella nuorisotyöllä on asemansa kansallisessa kulttuuri- ja nuorisopolitiikassa. On hyvin todennäköistä, että se noteerataan käsitteenä ja ilmiönä entistä selkeämmin lähitulevaisuudessa. Kun otetaan huomioon julkishallinnon pitkään jatkunut pyrkimys ”ilmiölähtöistä” toimintaa rakentamalla sektorirajat ylittäviä ohjelmia ja käytäntöjä, niin kulttuurinen nuorisotyö on sikälikin mitä todennäköisimmin myötätuuessa. Toistaiseksi se kuitenkin on vielä melko epäsystemaattista ja kaipaa hallinnollista selkeyttämistä. Alueelliset ja paikalliset käytännöt ja kehittämisprojektit tarjoavat hyvät edellytykset kansallisen tason kehittämiseksi. Vaikka valtakunnallisia toimintalinjoja tarvitaan, kulttuurin, nuorten kanssa työskentelevien ja nuorten näkökulmasta pääpaino tulee jatkossakin olemaan alueellisissa ja paikallisissa toiminna niiden konkreettisuuden vuoksi.

Kirjallisuuskatsaus

Ottaen huomioon kulttuurisen nuorisotyön laajuuden ja merkityksen nuorisotyön kentälle, on hieman yllättävää, miten vähän siitä on vielä julkaistu tutkimuskirjallisuutta. Tämän kirjallisuuskatsauksen tehtävänä ei toisaalta olekaan pysytellä tiukasti tutkimusjulkaisujen piirissä, vaan mukaan haluttiin ottaa myös nuorisotyön ammattikirjallisuutta, jotta saataisiin mahdollisimman kattava kuva kulttuuristen menetelmien käytöstä nuorisotyössä.

KULTTUURISEN NUORISOTYÖN MÄÄRITTELY

Kulttuurinen nuorisotyö on monipuolinen ja muuttuvainen nuorisotyön osa-alue, jonka täsmällinen määrittely on kirjallisuuden perusteella osoittautunut hankalaksi. Osittain tämä voi johtua siitä, että käsite on vielä verrattain nuori: kulttuurityöstä osana nuorisotyötä alettiin puhua yleisesti vasta 1990-luvulla, ja vasta vuonna 2006 voimaan astuneessa nuorisolaissa puhutaan ensimmäistä kertaa kulttuurisesta nuorisotyöstä (Ruotsalainen 2010). Tämän nuorisotyön alasektorin uutuudesta kertoo sekin, että kun Marja Peltola ja Jenni Moisio (2017) kävivät lävitse kaikkiaan 224 lasten ja nuorten palvelukokemuksista kertovaa tutkimusta tai selvitystä, yhdessäkään näistä ei käsitelty kulttuurisen nuorisotyön palveluja. Kulttuuriselle nuorisotyölle ei myöskään ole muodostunut yhtä tiettyä määritelmää, vaan sitä on määritelty hieman eri tavoilla ajankohdasta ja kirjoittajasta riippuen. Tätä ei tulisi kuitenkaan nähdä puutteena vaan rikkautena, sillä se kertoo tämän työotteen kyvystä seurata aikaansa sekä sisällyttää useita erilaisia toimintoja itseensä.

Yhteistä määritelmille näyttää olevan käsitys siitä, että kulttuurinen nuorisotyö on taiteen ja kulttuurin kontekstissa tapahtuvaa lasten ja nuorten kasvun, itsenäistymisen ja osallisuuden tukemista. Se on pedagogisesti lähellä kulttuuri- ja taidekasvatusta, koska tarkoitus on edesauttaa yksilön ilmaisutaitoa, luovuutta ja hyvinvointia. Kuten taidekasvatuksessa yleensä, kulttuurisessa nuorisotyössäkin nuorille voidaan tarjota työkaluja, joilla omaa luovuutta ja taiteellisen ilmaisun taitoja voi kehittää. Esimerkiksi Ruotsalainen (2010) määrittelee kulttuurisen nuorisotyön tavoitteeksi nuorten ilmaisu- taidon kehittämisen kulttuuristen ja henkisten tukitoimintojen kautta, sekä positiivisten kokemusten tuottamisen yhteistyössä muiden nuorten ja ohjaajien kanssa. (Ks. myös Houni ym. 2017; Kiilakoski & Tervahartiala 2015.)

Kulttuurisen nuorisotyön päämäärät ovat kuitenkin myös laajemmat: sen eri muotojen odotetaan tukevan nuorten kasvua täysivaltaisiksi kansalaisiksi ja toimijoiksi, jotka osallistuvat vaikuttavasti yhteiskunnan asioihin (Anttila ym. 2012; ks. myös Gretschel ym. 2016; Houni ym. 2017; Kiilakoski & Tervahartiala 2015). Taiteellisten menetelmien kuten draamatyöpajojen, kuvataideryhmien ja musiikkiprojektien viimekätisenä tarkoituksena onkin nuorten luovuuden, ilmaisun, kasvun ja identiteetin rakentumisen lisäksi tukea yhteiskunnallista ja kulttuurista osallisuutta (Forkby & Kiilakoski 2014; Ruotsalainen 2010). Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen määritelmän mukaan kulttuurinen nuorisotyö on ”yhteiskunnallista ja yhteisöllistä toimintaa, jossa nuori luo ja osallistuu maailmankuvansa ja yhteisönsä rakentamiseen kulttuurin, taiteen ja median keinoin” (Helsingin kaupunki 2006, siteerattu Anttila ym. 2012, 7). Erityisluonteestaan huolimatta kulttuurisella nuorisotyöllä on siis laajassa mittakaavassa samankaltaiset toimintaperiaatteet kuin nykykuorisotyöllä laajemminkin (esim. Berg 2020; ks. myös seuraava alaluku). Konkretian tasolla Mäenpää (2015) näkee kulttuurisen nuorisotyön tavoitteeksi osallistumisen kokemusten mahdollistamisen.

Kulttuurinen nuorisotyö voidaan nähdä myös kuntien ja järjestöjen nuorille tuottamaksi palveluksi hieman samoin kuin esimerkiksi nuorille suunnatut liikunta- tai hoivapalvelut (ks. esim. Gretschel ym. 2016). Juridisesti tai puhtaasti julkisipalvelunäkökulmasta ajateltuna näin toki onkin, mutta palvelunäkökulma voi myös hämärtää käsitystä toiminnan sisällöstä ja nuorista sen käyttäjinä. Ruotsalainen (2010) kritisoi palveluajattelua, koska sen kautta nuoret nähdään helposti vain passiivisina palvelunsaa-jina eikä aktiivisina toimijoina. Näkökulmalla voi olla konkreettisia seurauksia, koska palveluja arvioidaan usein lähinnä asiakasmäärien kautta, jolloin helposti unohtuu kulttuurisen nuorisotyön inhimillinen puoli ja myös merkittävä osa sen pedagogista puolta (mt.). Palvelun kattavuutta ja käyttäjämääriä arvioitaessa muutaman nuoren teateriprojektiin osallistuminen voi palvelunäkökulmasta vaikuttaa vähäiseltä, mutta nuorille itselleen sillä voi olla koko elämänkulkua määrittäviä vaikutuksia. Vanhanaikainen palveluntarjoaja ja vastaanottaja -näkökulma ei sovi kovin hyvin yhteen kulttuurisen nuorisotyön osallisuuden, toimijuuden ja kansalaisvaikuttamisen tavoitteiden kanssa. (Ks. palvelujen kehittämisestä osallisuuden näkökulmasta Forkby & Kiilakoski 2014; Peltola & Moisio 2017.)

Kulttuurinen nuorisotyö – kuten taidelähtöiset menetelmät kasvatuksessa ylipäättäänkin – on usein tasapainoilua taiteen väline- ja itseisarvon välillä: taide on väline nuorisotyön tavoitteiden saavuttamiseksi, mutta toisaalta taide on myös arvokasta itsessään, eikä vähiten nuorille itselleen (Houni ym. 2017; Mäenpää 2013; Siivonen ym. 2011). Kulttuurisella

nuorisotyöllä ja kulttuurilla ylipäättään on moninaisia hyvinvointia edistäviä vaikutuksia, mutta harvalle lapselle tai nuorelle taiteen tekemisessä on kyse ainoastaan hyvinvoinnin tavoittelusta. Taiteella voidaan käsitellä ja ilmaista hyvinkin rankkoja ja henkilökohtaisia asioita tai pyrkiä taiteellisesti kunnianhimoiseen ja laadukkaaseen ilmaisuun, jolloin taiteen käsittely ainoastaan sen tekijän hyvinvoinnin kautta tyypistää sen ainoastaan terapian välineeksi ilman syvempiä merkityksiä. Onkin tärkeää, että nuorten luomat teokset saavat arvostavan vastaanoton, eikä niitä pidetä vain nuorisotyön tavoitteiden edistäjinä (Kiilakoski & Tervahartiala 2015; Siivonen ym. 2011).

KULTTUURISEN NUORISOTYÖN TEHTÄVÄT

Kulttuurista nuorisotyötä tulee tarkastella suhteessa nuorisotyön yleisiin tavoitteisiin. Tutkimuskirjallisuuden sekä opetus- ja kulttuuriministeriön nuorisotyön vastualueen mukaan nuorisotyön ja -politiikan yleisiä tavoitteita Suomessa ovat nuorten kasvu- ja elinolojen kohentaminen sekä nuorten kasvun, itsenäistymisen ja osallisuuden tukeminen yhteiskunnassa. Nuorisotyö pyrkii myös silloittamaan sukupolvien välistä vuorovaikutusta. Käytännössä edellä mainitut tarkoittavat palveluja ja käytäntöjä, jotka osallistavat nuoria edesauttamalla mahdollisimman yhdenvertaisesti heidän opiskelu-, työ- ja harrastusmahdollisuuksiaan, mediaosaamistaan, tiedon ja neuvonnan saatavuutta sekä poliittisia vaikuttamisvalmiuksia. Nuorisotyö pyrkii lisäksi näkyvästi ehkäisemään nuorten syrjäytymistä. (Ks. esim. Berg 2020; Forkby & Kiilakoski 2014; Gretschel ym. 2016; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020c.)

Juha Nieminen (2010) on määritellyt nuorisotyön yleiset tavoitteet neljän perustehtävän mukaan, jotka resonoivat yllä mainittujen kanssa tarkentaen niitä nuorten itsensä näkökulmasta. Ensimmäinen tehtävä, sosialisatio, tarkoittaa nuorten integroimista kulttuuriin, yhteiskuntaan ja nuorten omaan lähiympäristöön kuten kuntaan tai kaupunkiin. Sosialisation tehtävänä on myös välittää nuorille niitä arvoja, toimintamalleja ja käyttäytymistapoja, joita kulloinkin pidetään yhteiskunnassa hyväksytyinä ja arvostettavina. Toisen tehtävän, personalisaation, tarkoituksena on tukea nuoren kehitystä itsenäiseksi yksilöksi, joka on tietoinen tarpeistaan ja pyrkimyksistään. Nuorisotyöntekijöiden tehtävänä on edistää nuoren positiivisen minäkuvan muodostumista kunkin nuoren yksilöllisten valmiuksien kehittämisen ja itsen toteuttamisen kautta. (Mt.)

Kompensaatio muodostaa nuorisotyön kolmannen perustehtävän, ja sen tarkoituksena on tukea niitä nuoria, joilla on puutteita tai ongelmia sosialisatiossa tai personalisaatiossa – eli käytännössä ehkäistä nuorten syrjäytymistä. Neljäntenä tehtävänä

on nuorisotyölle poliittisessa päätöksenteossa varattuihin resursseihin vaikuttaminen sekä resurssien jakaminen eri osa-alueiden kuten nuorten koulutuksen, työelämän ja terveydenhuollon kesken. Resursoinnin toimivuuden kannalta on tärkeää, että nuoret huomioidaan päätöksenteossa riittävästi, mikä korostaa nuorten omien poliittisten vaikutuskanavien kuten Nuorten parlamentin tärkeyttä. (Mt.)

Näiden neljän lisäksi nuorisotyöllä on Niemisen mukaan myös piilotettu, sosiaalisen kontrollin funktio, jolla pyritään – tietoisesti tai tiedostamatta – muokkaamaan nuorten käytöstä ja sosealistamaan heitä toivotunlaisiksi kansalaisiksi. Historiallisesti tämä on liittynyt erityisesti tarpeeseen kontrolloida työväenluokkaisten nuorten elämää, mutta se on tavalla tai toisella läsnä myös nykyaikaisen nuorisotyön yleisemmissä, kaikkia nuoria koskevissa tavoitteissa. (Mt.)

Yleensä kaikilla taidelähtöisillä menetelmillä pyritään edistämään nuorten hyvinvointia, tarjoamaan heille ilmaisutaitoja sekä tukemaan heidän kehitystään itsenäiseksi ja aktiiviseksi kansalaisiksi (Houni ym. 2017; Kiilakoski & Tervahartiala 2015). Ruotsalainen (2010) korostaa, että koska kulttuurinen nuorisotyö perustuu pitkälti nuorten omien ideoiden toteuttamiselle, ei sille aina ole helppoa luoda selkeitä, mitattavia tavoitteita. Sen käytännön toteuttamisen kannalta voikin riittää Anttilan ja kumppanien (2012) hahmottelema käytännöllisempi lähestymistapa, jonka mukaan kulttuurisen nuorisotyön lähtökohtana on tarjota ilmaisukeinoja sille, miten nuori kokee ja jäsentää ympäröivän maailman. Heidän mukaansa kaikilla taidelähtöisillä menetelmillä pyritään etsimään keinoja, joilla kukin nuori voi löytää juuri itselleen luontaisen tavan itseilmaisuun ja vaikuttamiseen. Toisaalta kuitenkin mitä enemmän kulttuurisessa nuorisotyössä huomioidaan yleiset, nuorten osallisuutta ja kansalaisasemaa koskevat puolet, sitä paremmat mahdollisuudet niitä on reflektiivisesti kehittää ja parantaa (Forkby & Kiilakoski 2014).

KULTTUURISEN NUORISOTYÖN VAIKUTTAUVUUS

Kulttuurin harrastaminen, oli kyseessä sitten kuoroharrastus, teatterissa käyminen tai breakdance-työpajaan osallistuminen, tutkitusti lisää hyvinvointia ja parantaa elämänlaatua (Cuypers ym. 2011). Liikasen (2010) mukaan kulttuurin harrastamisen on todettu myös muun muassa vahvistavan itsetuntoa, alentavan stressitasoa sekä lisäävän sosiaalista pääomaa. Taiteen hyvinvointivaikutukset ovat tärkeä osa kulttuuriharrastamista. Näin ollen myös kulttuurisella nuorisotyöllä on potentiaalia saada aikaan laaja-alaisia ja mahdollisesti pitkäkestoisia hyvinvointivaikutuksia nuorten elämässä.

Liikanen kuitenkin nostaa tärkeimmäksi tekijäksi itse taide-elämyksen sellaisenaan sekä esiintyjälle että yleisölle. Se tuottaa mielihyvää, antaa uusia ideoita ja ruokkii lapsen ja nuoren luovuutta (ks. myös Kiilakoski & Tervahartiala 2015).

Siivonen ja kumppanit (2011) tarkastelivat kulttuurisen nuorisotyön vaikutuksia Suomen Kulttuurirahaston rahoittamassa, vuosina 2008–2011 toimineessa Myrsky-hankkeessa, jossa toteutettiin erilaisia nuorille suunnattuja taideprojekteja ympäri Suomea. Myrsky-hanke oli avoin kaikille noin 13–17-vuotiaille, mutta suunnattu erityisesti syrjäytymisvaarassa oleville nuorille. Koska syrjäytymisen ehkäisy on nuorisotyön keskeisimpiä tehtäviä, ovat Myrsky-hankkeesta tehdyn tutkimuksen tulokset hyvin merkittäviä arvioitaessa kulttuurisen nuorisotyön vaikutuksia ja sisältöä.

Hankkeen toimintaan osallistuneilta nuorilta kerättiin palautekyselyjä, joiden kautta selvitettiin hankkeen hyvinvointivaikutuksia ja nuorten kokemuksia työryhmien toiminnassa. Kyselyn vastausten perusteella havaittiin, että nuorten tyytyväisyys ja hyvinvointi paranivat eniten niiden kohdalla, jotka olivat hankkeen toiminnassa mukana vapaaehtoisesti ja innokkaasti, viihtyivät ryhmissä, osallistuivat aktiivisesti toimintaan ja kokivat nuorten osallisuuden ryhmissä toteutuneen hyvin. Uusien taitojen oppiminen oli nuorille tärkeää, mutta valtaosalle heistä sosiaaliset suhteet, yhteinen kokemus onnistumisesta ja uusien ystävien saaminen oli vielä merkittävämpää. Hankkeen projekteihin osallistuminen kasvatti nuorten elämäniloa, paransi itseilmaisui- ja yhteistyötaitoja, ja lisäsi kiinnostusta taiteeseen ja kulttuuriin. (Siivonen ym. 2011.)

Taiteellinen ilmaisu ei kuitenkaan aina tarkoita ainoastaan positiivisten tunteiden ja hyvinvointivaikutusten ilmenemistä, vaan se voi nostaa esille myös vaikeita tunteita ja häiritä nuoren kaverisuhteita työryhmän sisällä ja sen ulkopuolella. Hankalissa elämäntilanteissa olevilla nuorilla on erityisen suuri tarve tuelle, mikä korostaa ohjaajien merkitystä ryhmän toiminnalle. Vaikeat tunteet voivat heijastua haitallisesti koko ryhmään, elleivät taiteellisen ilmaisun rakenteet ja ohjaajan ammattitaito tarjoa riittävästi tukea nuoren tunneilmaisulle. Negatiivisten tunteiden herääminen ei kuitenkaan itsessään ole välttämättä huono asia, sillä kulttuurisen nuorisotyön ryhmän kautta nuorille avautuu ehkä ensimmäistä kertaa mahdollisuus kehittää tunteiden käsittely- ja ilmaisutaitoja positiiviseen suuntaan. (Mt.)

Nuorisotutkimusseuran ja valtion nuorisoneuvoston vuoden 2020 Nuorisobarometri käsitteli nuorten julkisten palvelujen käyttöä. Siinä ei suoranaisesti mitattu tai selvitetty kulttuurisen nuorisotyön vaikuttavuutta, mutta sen muutamien tulokset koskien nuorten käyttämiä kulttuuripalveluja ovat suuntaa antavia: Kirjastot ovat selvästi suosituin nuorten käyttämistä kulttuuripalveluista, mutta 58 prosenttia barometrin

kaikista vastaajista käyttää vähintään joskus muitakin kulttuuripalveluja, kuten teattereita ja museoita. Iän karttuessa näitä palveluja käytetään enemmän ja enemmän. 27–29-vuotiaat käyttävät niitä yhtä paljon kuin kirjastoa. Lisäksi maksuttomat ja melko helposti saavutettavat kuntien ylläpitämät julkiset tilat ruokkivat nuorten vastausten mukaan monipuolisesti omaehtoisia kulttuuriharrastuksia varsinkin nuorempien vastaajaryhmien keskuudessa. Nuoret selvästi arvostavat ja käyttävät kulttuuripalveluita, ja yhdessä muiden – esimerkiksi harrastustiloja koskevien – palvelujen kanssa ne aktivoivat ja osallistavat sekä parantavat yhdenvertaisuutta. (Berg & Myllyniemi 2020, 26–29.)

SYRJÄYTYMISEN EHKÄISY

Kulttuurinen nuorisotyö on onnistuessaan merkittävässä roolissa nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä ja monipuolisen yhdenvertaisuuden parantamisessa (Åstrand 2017; Gretschel ym. 2016, 163–164). Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tavoittaminen ja tukeminen kulttuurisen nuorisotyön keinoin on erityisesti nuorten oman elämänkulun kannalta merkittävä saavutus. Taiteen tekemisen kautta näitä nuoria voidaan tukea ja mahdollistaa heidän myönteisen minäkuvansa kehittymistä. Syrjäytyneeksi identifioitunut nuori voi muodostaa itselleen positiivista identiteettiä taiteen tekijyyden kautta, mikä edistää yhteiskunnallista osallisuuden kokemusta ja voi näin saada aikaan suuriakin positiivisia kerrannaisvaikutuksia nuoren elämässä. (Siivonen ym. 2011; ks. myös Kiilakoski & Tervahartiala 2015.) Taideprojekteihin osallistuminen mahdollistaa nuorille nähdyn ja kohdatun tulemisen, ja luovan prosessin myötä syntyneistä teoksista saatu palaute ja opitut taidot ovatkin monille nuorille hyvin tärkeitä. Syrjäytymisen ehkäisyn kannalta ehkä vielä tärkeämpi tekijä on kuitenkin sosiaalisten suhteiden muodostuminen ja vahvistuminen sekä sosiaalisten taitojen oppiminen.

Ruotsalainen (2010) tosin kiinnittää huomiota kulttuurisen nuorisotyön hieman ennakoimattomaan luonteeseen. Hänen mukaansa syrjäytymisen ehkäisy voi olla hankalaa, koska selkeiden tavoitteiden asettaminen lähtökohtaisesti nuorten omista ideoista ponnistavalle nuorisotyömuodolle ei ole aina mahdollista. Toisaalta kulttuurisella nuorisotyöllä on parhaimmillaan edellisestä syystä nuoria voimakkaasti sitouttava vaikutus (Gretschel 2007). Kulttuurisen nuorisotyön etuna on tällöin se, että työmuoto onnistuu tavoittamaan nuoria ja kiinnittämään heitä nuorisotyön toimintoihin. Näin ollen vaihtelevat sisällöt voivatkin vaikuttaa positiivisesti nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen.

Vaikka kulttuurisella nuorisotyöllä on paljon potentiaalia nuorten tavoittamisessa ja syrjäytymisprosesseihin puuttumisessa, ei sen käyttö ole kuitenkaan aivan suoraviivaista ja ongelmatonta. Cahill (2009) toteaa, että riskinuuriksi määriteltyjen nuorten ”pelastaminen” erilaisten taideprojektien avulla asettaa nämä nuoret passiivisen uhrin asemaan, mikä ei palvele heidän elämänhallintaansa tai osallisuuttaan. Näiden nuorten kohtaaminen ja ryhmyttäminen heidän riskistatuksensa kautta voi myös olla ongelmallista, koska tällöin voimaannuttavaksi tarkoitettu ryhmä voikin lisätä haitallisten vaikutteiden leviämistä jäsentensä keskuudessa (mt.). Kulttuurisen nuorisotyön projektien tulisi siis olla tietoinen niistä tavoista, joilla nuoret kohdataan – etenkin syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kohdalla (Kiilakoski & Tervahartiala 2015).

Hyvä esimerkki toimivasta kohtaamisesta on Siivosen ja kumppanien (2011) tutkimama Myrsky-hanke. Heidän mukaansa vastahankaisiakin nuoria on Myrsky-hankkeessa ollut mahdollista osallistaa kulttuurisen nuorisotyön toimintoihin kuuntelemalla ja kohtaamalla nuoret heidän omilla ehdoillaan. Onnistunut kohtaaminen ja yhteistyö on lähtenyt siitä, että nuorten kanssa työskennelleet taiteilijat ovat opettajaroolin ottamisen sijaan toimineet nuorten keskuudessa tasaveroisina kanssaihmisinä, mikä on madaltanut nuorten kynnystä osallistua ja jakaa ideoitaan. Nuorten omat toimintatavat, taidot ja ideat ovat näin päässeet esille, jolloin osallistuminen on tapahtunut nuorten omista lähtökohdista, mikä onkin kulttuurisen nuorisotyön onnistumisen keskeinen edellytys. (Ks. myös Åstrand 2017.)

OSALLISUUDEN TASOT

Kaikki nuoret eivät tietenkään heti ryhdy sitoutuneesti organisoimaan toimintaa, vaan osallistumisen tapoja ja vaiheita on useita. Gretschel (2007) luokittelee nuorten osallisuuden nuorisotaloissa viiden askelman kautta passiivisesta satunnaiskävijästä aktiiviseen toimijuuteen. *Piipahtajat* käyvät nuorisotaloilla satunnaisesti kavereiden mukana, mutta eivät osallistu toimintaan eivätkä juuri ole kontaktissa ohjaajien kanssa. *Vakiokävijät* käyttävät nuorisotalon palveluja, kuten käyvät diskoissa ja pelaavat videopelejä, mutta eivät juuri osallistu toimintaan tai siitä päättämiseen. *Osallistujat* tulevat mukaan kursseille ja retkille, mutta jättäytyvät pois niiden järjestämisestä. *Toimijat* puolestaan osallistuvat nuorisotalon toiminnan organisoimiseen, ja *sitoutuneet toimijat* ottavat vastuuta, organisoivat ja kehittävät toimintaa sekä arvioivat toiminnan laatua. Kulttuurisella nuorisotyöllä on Gretschelin (mt.) mukaan nuoria vahvasti sitouttava vaikutus, jolloin heidän osallisuutensa etenee nopeasti kohti sitoutuneen toimijan roolia.

Kuten todettua, nuorisotyön taide- ja kulttuurimenetelmillä onkin paljon potentiaalia sekä nuorten osallistamisessa että syrjäytymisen ehkäisemisessä. (Ks. myös Anttila ym. 2012; Kiilakoski & Tervahartiala 2015; Houni ym. 2017.)

Nuorten osallisuuden edistäminen on kunnioitettava tavoite, mutta tällöin olisi hyvä olla selvyyttä siitä, mitä osallisuudella varsinaisesti tarkoitetaan (Berg 2020). Osallisuus samaistetaan toisinaan osallistumiseen ylipäättään, mutta tämä ei ole kovin mielekäs näkökulma: puolipakolla koulun kuoroon Corollaa tuunaamasta hätistetyn teinin kulttuurinen osallisuus voi vanhempien silmissä kasvaa, mutta nuoren itsensä kokemus tuskin on samansuuntainen. Kiilakoski ja Gretscher (2012) lähtevät siitä, että osallisuus on pohjimmiltaan kokemusperäinen asia, joka kertoo nuoren suhteesta eri yhteisöihinsä, kuten perheeseen, koululuokkaan, kavereihin tai yhteiskuntaan laajemmin. Osallisuudella on heidän mukaansa sosiaalinen ja poliittinen ulottuvuus: sosiaalinen osallisuus tarkoittaa kuulumista ryhmään tai yhteisöön, kun taas poliittinen osallisuus merkitsee yhteiskunnallista vaikuttamista. (Ks. myös Kiilakoski 2017.)

Kulttuurisella nuorisotyöllä on näin ollen suuri merkitys nuorten osallisuuden kasvattamisessa, koska nuorille mahdollistuu sosiaalinen yhteenkuuluvuus siihen kuuluvan ryhmätyöskentelyn kautta sekä myös poliittinen osallisuus yhteiskunnallisten asioiden kuten ympäristöön tai ihmisoikeuksiin liittyvien teemojen käsittelyn kautta. Osallisuuden määrittely voi tuntua hiusten halkomiselta ja turhulta käsiteanalyysiltä, mutta koska poliittisessa päätöksenteossa nuorten osallisuuden edistäminen on keskeinen julkilausuttu tavoite, on tärkeää, että nuorisotyön ammattilaiset puhuvat samaa kieltä päättäjien ja nuorisopoliittisten tavoitteiden kanssa (Berg 2020). Ruotsalaisen (2010) edellä mainittu kritiikki palvelunäkökulmaa kohtaan on aiheellinen myös tässä suhteessa: jos nuorisopoliittikalla tavoiteltu osallisuus mieltyy ainoastaan osallistujamäärien kautta, sivuutetaan samalla valtava määrä kulttuurisen nuorisotyön potentiaalia, eikä kyetä näkemään nuorisotyöntekijöiden ammattitaitoa ja kykyä tukea nuoria heidän omilla ehdoillaan (ks. myös Kiilakoski 2017).

TYÖMENETELMÄT

Kulttuurisen nuorisotyön piirissä on monia erilaisia työmenetelmiä, joilla kullakin on omat vahvuutensa nuorten osallistamisessa. Kulttuurisella nuorisotyöllä on Anttilan ja kumppanien (2012) mukaan viisi vakiintunutta työmuotoa: ohjatut pienryhmät, leirit ja retket, kulttuuriset tuotannot ja tapahtumat, nuorten omaehtoiset ryhmät sekä nuorisokulttuureihin perustuva nuorisotyö. Työn monitahoisesta luonteesta johtuen

on kuitenkin monesti vaikea sanoa, minkä työmuodon alle mikäkin toiminto kuuluu, joten näitä luokitteluja voi pitää suuntaa antavina. (Mt.)

Pienryhmätoiminta vaatii oppimisympäristöksi toimivan yhteisöllisen tilan, joka tarkoittaa tilan fyysisten fasilitteettien lisäksi myös nuorten kasvua tukevaa henkistä ilmapiiriä. Toiseksi toiminnalla on heidän mukaansa oltava kasvatuksellinen tarkoitus ja tavoite, eli pienryhmätoiminnan ja laajemmin myös kulttuurisen nuorisotyön tehtävänä on tukea nuorten kasvua. Kolmantena edellytyksenä toimivalle ryhmälle on demokraattisuus, eli että kaikki ryhmän jäsenet voivat tasavertaisesti osallistua ryhmän päätöksentekoon. Ryhmän jäsenet voivat siis toimia eri rooleissa tarkkailijasta organisoijaan omien vahvuksiensa ja luonteenpiirteidensä mukaan, mutta ryhmän toiminnasta päätettäessä kaikilla on oltava yhtäläinen mahdollisuus vaikuttaa. Sosiaalisuus ja vuorovaikutteisuus ovat merkittäviä kriteerejä arvioitaessa ryhmien toimivuutta. (Kiilakoski & Tervahartiala 2015; Houni ym. 2017.)

Pienryhmä- ja työpajatoiminta on laajalti käytetty työmuoto, jonka käytöstä etenkin nuorisotaloilla on ollut positiivisia kokemuksia. Pienryhmätoiminta on hyvä tilaisuus vahvistaa kontaktia nuoriin, ja hyvälle työryhmätoiminnalle luonteenomaista onkin yhteisöllinen tekeminen, jonka kautta kaikki nuoret voivat osallistua tasavertaisesti toimintaan. Tavoitteena on inklusiivinen ja tiivis ryhmä, jossa jokaisella nuorella on aktiivinen rooli. Siinä missä pienryhmätoiminta on usein ohjaajalähtöistä, syntyvät *nuorten omaehtoiset ryhmät* nuorten omasta aloitteesta jonkin heitä kiinnostavan asian tiimoilta. Nämä ryhmät liittyvät usein luovaan kaupunkitilaan ja ympäristön haltuunottoon, ja nuorille itselleen ryhmän toiminta on tärkeä väylä oman identiteetin rakentamisessa. Niissä nuorisotyön tuki ryhmille vaihtelee: jotkut ryhmät kaipaavat enemmän ohjausta, kun taas toiset ovat aloitteellisempia ja itseohjautuvia. (Anttila ym., 2012; Gretschel & Kiilakoski 2012.)

Kulttuurisen nuorisotyön *leirien ja retkien* etuna on niiden luoma voimakas yhteenkuuluvuuden ja yhdessä tekemisen kokemus, joka voi lujittaa nuorten sosiaalisia suhteita merkittävästi. Uusi ympäristö tarjoaa myös mahdollisuuksia käsitellä tiettyjä teemoja kuten ympäristöaiheita eri tavalla kuin nuorisotalon seinien sisällä. *Kulttuuriset tapahtumat ja tuotannot* puolestaan tarjoavat nuorille tilaisuuden ilmaista itseään ja olla esillä monin eri tavoin, esimerkiksi teatterin, musiikin tai tanssin kautta. Laajempi näkyvyys tekee harrastamisesta merkityksellisempää, ja monesti nuoret nostavat esille yhteiskunnallisia kannanottoja teostensa kautta. (Mt.)

Nuorisokulttuurien kenttä on hyvin laaja ja monimuotoinen, eikä se ihan ongelmitta jäsenny nuorisotyön työmuodoksi. Siinä missä edeltävät työmuodot ovat

erilaisia tapoja organisoida ja toteuttaa kulttuurista nuorisotyötä, voisi nuorisokulttuurit käsittää ennemminkin symbolisina järjestelminä. Nuorten alakulttuurit ovat jäsenilleen tärkeitä yhteenkuuluvuuden ja sosiaalisuuden areenoita, mutta niiden erilaisten merkitysisältöjen lukeminen voi olla ulkopuoliselle hyvin hankalaa. Willisin (1984) mukaan nuorisokulttuurit muodostuvat usein vastakulttuuriksi ”aikuisten kulttuuriksi” mielletyille asioille, joten niihin sisältyy usein provosoiviksi koettuja elementtejä. Anttilan ja kumppanien (2012) mukaan nuorisokulttuurien suhtautuminen arvolutautuneisiin asioihin kuten väkivaltaan ja päihiteisiin voi tuntua nuorisotyöntekijästä hämmäntävältä ja herättää ennakkoluuloja. Alakulttuurien symbolista kieltä tuntemattomille niiden arvoja on helppo tulkita väärin, mistä syystä näiden kulttuurien tunteminen onkin tärkeä osa kulttuurista nuorisotyötä tekevien ammattitaitoa (mt.).

NONFORMAALI OPPIMINEN

Erilaisten taitojen oppiminen ja oman osaamisen kehittäminen ovat tärkeä osa kulttuurista nuorisotyötä, mutta koulumaailmasta poiketen tämä oppiminen on pitkälti nonformaalia, eli se ei (välttämättä) ole strukturoitua tai tavoitteellista, eikä se johda tutkintoon. Nonformaalille oppimiselle luonteenomaista on emotionaalinen pohjavire. Tämä emotionaalinen puoli on oppimismotivaation ja -tulosten kannalta hyvin keskeinen, minkä vuoksi nonformaalia oppimista ei tule väheksyä, vaikkei sillä tavoitellakaan tutkintotodistusta. (Anttila ym., 2012; Kiilakoski & Kivijärvi 2015.)

Vapaaehtoisuus on keskeinen nonformaalin oppimisen piirre, minkä vuoksi nuorten oma kiinnostus ja motivaatio ovat tärkeässä asemassa kulttuurisessa nuorisotyössä. Nuoret oppivat projektista riippuen tiettyjä taitoja kuten valokuvausta tai itseilmaisua, mutta myös heidän oppimisen taitonsa kehittyvät kulttuuriprojektien kautta. Koska nonformaali oppiminen ei ole riippuvainen luokkatilasta vaan voi yhtä hyvin tapahtua pienryhmätoiminnan kautta kaupunkitilassa tai kulttuurisen nuorisotyön leirillä luontoympäristössä, on oppimisympäristöön hyvä kiinnittää huomiota ja hyödyntää sen mahdollisuuksia monipuolisesti (mt.).

Myös aikaisempien kokemusten ja opittujen asioiden reflektointi on tärkeä osa oppimista, mikä tulisi huomioida toimintaa suunniteltaessa. (Anttila ym., 2012.) Myös Ruotsalainen (2010) korostaa ajatustyön merkitystä: nuoret oppivat tärkeitä valmiuksia konkreettisen tekemisen kautta, mutta syvemmän ymmärryksen saavuttaminen vaatii myös opitun reflektointia ja pohtimista. Jotta nuorten projekteista olisi suurin hyöty,

tulisi tekemällä oppimisen lisäksi siis panostaa myös keskusteluun ja opittujen asioiden jäsentämiseen työryhmän mahdollistamassa sallivassa ilmapiirissä.

Yhteenvedona todettakoon, että kulttuurinen nuorisotyö on tavoittamiaan nuoria vahvasti sitouttava nuorisotyön osa-alue, jolla on suuri painoarvo nuorten hyvinvoinnin ja kasvun tukena sekä syrjäytymisen ehkäisyssä (Gretschel 2007; Liikanen 2010; Anttila ym., 2012; Siivonen ym., 2011). Kulttuurisiin työryhmiin osallistuminen kehittää nuorten ilmaisun- ja tunnetaitoja, lujittaa sosiaalisia suhteita ja lisää nuorten tyytyväisyyttä elämäänsä (Siivonen ym. 2011). Nuoret osallistuvat ryhmien toimintaan kukin tavallaan, mutta tärkeintä on kaikkien tasavertainen mahdollisuus osallistua toiminnasta päättämiseen (Kiilakoski & Gretschel 2012). Nuoria ei tulisi nähdä ainoastaan nuorisotyön palvelujen vastaanottajina vaan aktiivisina toimijoina, joiden sosiaalista ja poliittista osallisuutta kulttuurinen nuorisotyö vahvistaa (Ruotsalainen 2010; Kiilakoski & Gretschel 2012). Taiteellisen ilmaisun oppiminen on nuorista kiinnostavaa, mutta tärkein elementti heille on kuitenkin aikuisten läsnäolo ja yhdessä tekeminen. (Siivonen ym. 2011.)

Haastattelut

Tämän selvityksen tutkimuksellinen osuus koostuu kahdesta haastatteluaineistosta: nuorten ja kulttuurisen nuorisotyön asiantuntijoiden haastatteluista. Koska tehtävänä oli sekä perehtyä kulttuurisen nuorisotyön käytäntöihin että tutkia, miten nuorten kulttuuriolosuhteista ja sitä kautta kulttuurin hyvinvointivaikutuksia voitaisiin edistää, haluttiin nuorille itselleen antaa ääni ja mahdollisuus kertoa kokemuksistaan ja toiveistaan. Asiantuntijoiden haastatteluiden kautta haluttiin muodostaa kuva kulttuurisesta nuorisotyöstä Keski-Suomessa laajemmin ja kartoittaa kentällä toimivien ammattilaisten hiljaista tietoa nuorisotyön käytännöistä ja mahdollisista kehitystarpeista.

Nuorten haastatteluihin valittiin 15–20-vuotiaita keski-suomalaisia nuoria, joita kontaktoitiin nuorisotalojen, kulttuurisen nuorisotyön toimijoiden sekä koulujen kautta. Valtaosa haastatteluista asui Jyväskylässä, mutta haastatteluihin saatiin myös Korpilahdella, Muuramessa ja Viitasaarella asuvia nuoria. Nuorten haastatteluaineisto koostuu 26 nuoren vastauksista, jotka kerättiin 11 haastattelutilanteessa. Näistä kuusi oli yksilöhaastatteluja, loput pari- ja ryhmähaastatteluja. Vuosi 2020 oli koronaviruspandemian ja siihen liittyvien kokoontumisrajoitusten vuoksi erityisen hankala haastatteluaineiston keräämiselle, mistä syystä osa nuorten haastatteluista toteutettiin etänä Zoom-yhteyden kautta. Etähaastattelu ei ole tiedonkeruun kannalta nuorten kohdalla aina optimaalinen, sillä etenkin ryhmähaastattelussa muiden nuorten fyysinen läsnäolo ja sanaton viestintä voi vähentää jännitystä haastattelutilanteessa, ja ryhmässä keskusteleminen edistää ajatusten ja haastatteluavustusten reflektointia ja syvempää pohdiskelua.

Poikkeuksellinen vuosi aiheutti sen, että nuoria tavoitettiin haastateltaviksi vähemmän kuin oli tavoitteena. Koronarajoitukset sulki pois mahdollisuuden tehdä haastatteluja kouluissa. Lisäksi rajoitukset ja taudin leviämiseen liittyvät pelot asettivat kynnyksen kahdenkeskisten tai pienryhmähaastattelujen järjestämiselle korkeaksi tilassa, jossa nuorten tapaaminen olisi normaaliolosuhteissa onnistunut helposti tai joihin tuleminen olisi ollut heille luontevaa. Koronan vuoksi emme myöskään päässeet haastattelemaan heitä hankkeessa järjestettäviin tapahtumiin, emmekä tapahtumiin, joita olisi muutoin järjestetty normaaliolosuhteissa.

Nuoria piti tavoittaa kulttuurista nuorisotyötä tekevien tahojen kautta, mutta luonnollisesti heidän eivät päässeet normaalityönsä tai hankkeen puitteissa tapaamaan nuoria kovin paljoa. Niissä vähäisissä kohtaamisissa, joita heillä nuorten kanssa oli,

fokusoiduttiin ajan puutteen vuoksi itse nuorisotyöhön, eikä tutkimushaastatteluille tai niiden sopimiselle ollut tilaa.

Koska edellä mainitut väylät nuorten tavoittamiseksi kävivät kapeiksi tai kulku-
kelvottomiksi, pyrimme kotisivuilla ja somessa tiedottamalla ja nuorisotyöntekijöiden
viestien avulla tavoittamaan nuoria Zoom-haastatteluihin. Ilmeisesti välineen uutuuden
ja outouden vuoksi sen paremmin nuorisotyöntekijät kuin nuoretkaan eivät tarttu-
neet tähän mahdollisuuteen kovin hanakasti, koska haastattelujen määrä jäi lukuisista
yrityksistä huolimatta aiottua pienemmäksi. Lisäksi siihen tartuttiin aineistoa jonkin
verran vinouttavasti – tästä hieman lisää jäljempänä.

Haastattelujen vähyys on ongelma, jos ajatellaan tulosten yleistettävyyttä. 26 haas-
tattelun aineisto ei tarjoa mahdollisuutta tulosten yleistämiseen 15–20-vuotiaiden
keskisuomalaisten nuorten kulttuuriharrastuksista tai heidän kokemuksistaan ja
näkemyksistään kulttuuripalveluista. Pikemminkin tulokset voidaan ottaa koko-
naisuutta ajatellen suuntaa antavina. Olemme pyrkineet paikoin lisäämään tulosten
yleistettävyyttä keskustelemalla muiden samankaltaisten tutkimusten tulosten kanssa
aineisto- ja johtopäätösluvuissa.

Näin pieni aineisto ei myöskään salli yleisemmän tason vertailua kaupunki- ja
maaseutukuntien nuorten tai vaikkapa 15- ja 20-vuotiaiden välillä. Asuinpaikka on
kuitenkin sukupuolen lisäksi noteerattu toisinaan taustamuuttujana, kun olemme
tulkinneet nuorten yksittäisiä vastauksia tai syitä siihen, miksi jotain näkemystä tai
asennetta esiintyy aineistossa paljon.

Rajoitteista huolimatta nuorten haastatteluaineistosta muodostui monimuotoinen
ja olosuhteisiin nähden jopa kohtalaisen laajuinen. Nuorilta kysyttiin heidän harrastuk-
sistaan yleisesti, kulttuurin harrastamiseen liittyvistä näkemyksistä ja sosiaalisuudesta,
kulttuuripalvelujen käytöstä sekä ideoita nuorten kulttuurin harrastamisen kehittämi-
seksi (ks. liite 1). Haastateltujen nuorten skaala ulottui liikuntaa ja autoja harrastavista
nuorista miehistä teatteri-, musiikki- ja kuvataideharrastusten moniottelijoihin, mikä
oli tiedonkeruun kannalta rikkaus.

Kulttuuria harrastavilla nuorilla on aineistossa yliedustus, mikä johtuu suurelta
osin tiedonkeruutavasta: koronarajoitusten vuoksi haastateltavia ei voitu kontaktoida
yleisötapahtumissa ja nuorisotalojen illoissakin vain hyvin rajoitetusti, ja toisaalta
kulttuurista jo valmiiksi kiinnostuneet olivat usein myös innokkaimpia haastatteluun
osallistujia. Tämä ei ole tutkimuksen ja sen vaikuttavuuden kannalta kuitenkaan pelkäs-
tään huono asia, sillä näillä kulttuuriharrastusten asiantuntijoilla oli usein myös eniten
kokemusta ja näkemystä kulttuuripalveluista ja kulttuurisesta nuorisotyöstä. Nuorten

haastattelujen tuloksia arvioitaessa on kuitenkin pidettävä mielessä, että koska valtaosa haastatteluihin valikoituneista nuorista oli kulttuurisesti hyvin aktiivisia harrastajia, on tiedonkeruun tavoittamattomiin jäänyt paljon näkemyksiä sellaisilta nuorilta, joille kulttuuriharrastukset eivät syystä tai toisesta ole kiinnostavia tai nykyisellään mahdollisia. Koronatilanne ja käytetyt aineistonkeruumenetelmät vaikuttivat haastatteluaineiston kapeuteen myös siten, että saimme hyvin vähän mukaan Suomeen muuttaneiden nuorten tai maahanmuuttajataustaisten perheiden nuorten näkemyksiä. Nämä asiat ovat valitettavia, koska vähän kulttuuripalveluihin osallistuvien ja kulttuuria harrastavien nuorten sekä maahanmuuttajataustaisten nuorten tavoittaminen ja osallistaminen ovat kulttuurisen nuorisotyön keskeisimpiä kehitystehtäviä.

Asiantuntijoita haastateltiin ryhmässä, osan ollessa paikan päällä ja toisten osallistuessa etäyhteyden kautta. Haastatteluun osallistui kuusi henkilöä, joilla oli monipuolista osaamista ja kokemusta Keski-Suomen nuorten kulttuuripalveluista. Osa haastatelluista työskenteli kuntasektorin ja kulttuuripalveluiden johtavissa asemissa, toiset puolestaan toimivat kulttuurintuottajina ja kulttuurisen nuorisotyön ammattilaisina nuorten keskuudessa. Haastattelussa tiedusteltiin asiantuntijoiden näkemyksiä nuorten luovaan harrastamiseen ja kulttuuripalvelujen käyttöön vaikuttavista tekijöistä sekä siitä, millaisin keinoin nuoria on mahdollista tavoittaa ja aktivoida kulttuuriharrastusten pariin (ks. liite 2).

NUORTEN HAASTATTELUT

Kulttuuria ja kulttuurin harrastamista ei haastattelukysymyksissä määritelty kovin tiukasti, koska nuorille haluttiin antaa mahdollisuus itse määritellä, mitä he pitivät kulttuuriharrastuksena tai kulttuurina ylipäätään. Useimmille haastatelluille kulttuurin harrastaminen tarkoitti luovia harrastuksia kuten pianon soittoa tai kulttuurista nauttimista kuten musiikin kuuntelua tai elokuvien katselua, mutta jotkut määrittelivät myös metsästys- tai autoharrastuksensa kulttuuriksi. Kulttuuriharrastusten kirjo oli laaja: nuoret harrastivat muun muassa tanssia, laulamista, kuvataidetta, teatteria, käsitöitä ja tekivät videoita. Näiden lisäksi he kuuntelivat musiikkia, pelasivat, kävivät elokuvissa ja harrastivat liikuntaa. Kulttuuriharrastusten ja niitä koskevien käsitysten moninaisuus on linjassa valtakunnallisten tutkimusten kanssa (Myllyniemi 2009; Salasuo ym. 2021, 44–46).

Kulttuurin harrastamiselle oli monia syitä, jotka jälleen olivat yhteneviä kansallisissa tutkimuksissa ilmenevien motiivien kanssa (Myllyniemi 2009, 39–43; Salasuo ym. 2021,

37–53; ks. myös Lähteenmaa & Strand 2008, 8–10). Ajanvietteen lisäksi harrastukset autoivat rentoutumaan ja vaihtamaan ajatuksia, ja niiden parissa nuoret kertoivat unohtavansa omat murheensa ja voivansa uppoutua taiteeseen. Ilo ja nautinto sekä esiintymisestä että kulttuurin kokemisesta olivat esillä monien vastauksissa, ja aktiiviset harrastajat puhuivat myös intohimoisesta suhteestaan harrastamaansa taidemuotoa kohtaan. Luovuuden ja itseilmaisun oppiminen oli etenkin teatteria harrastaville tärkeä motivaattori, ja luovien harrastusten mahdollistama kehittyminen ja sen seuraaminen olivat palkitsevia. Yhdessä harrastamisessa kuten bändi- ja teatteritoiminnassa tärkeää oli usein harrastuksen sosiaalisuus: samanhenkisten ihmisten seura ja kavereiden saaminen koettiin vähintäänkin yhtä tärkeiksi kuin uusien taitojen oppiminen. Harrastaminen toi nuorten elämään sisältöä ja merkitystä, ja nuoret kokivat oppivansa sen kautta myös uusia asioita itsestään.

Se on semmonen omanlainen rauhan paikka ja ilmaisukeino ja vähän kaikkee muutakin. On jotain tarkotusta elämällä ainakin, jos ei muuta.

Ja kyl se sosiaalinen puoli on ainaki mulle aika iso. Mulla on nyt välivuosi, niin jos mä en kävis täällä, niin mä en näkis kauheesti ketään.

Etenkin aktiivisesti kulttuuria harrastavien nuorten vastaukset kuvastivat kulttuuriharrastusten itseisarvoa ('kaikki taide on lähtökohtaisesti arvokasta itsessään') ja sitä, miten ne tuovat elämään iloa, kavereita ja mielenkiintoa. Nuoret kuvailivat myös hyötynäkökulmia kuten harrastuksen kautta opittuja työ- tai henkilökohtaiselle elämälle hyödyllisiä valmiuksia, mutta ne eivät vaikuttaneet olevan tärkein syy harrastamiselle – pikemminkin nuoret kuvailivat harrastamisessa olevan myös tällaisia positiivisia vaikutuksia. Tämä havainto heijastelee myös Siivosen ja kumppaneiden (2011) sekä Salasuon ja kumppaneiden (2021) tutkimustuloksia, joiden mukaan valtaosalle heidän tutkimistaan nuorista merkittävintä – jos kulttuurin ja sen harrastamisen itseisarvoa ei lasketa – oli kulttuuritoimintaan osallistumisen sosiaalinen ulottuvuus ja yhdessä tekemisen ilo, ja oman kehittymisen seuraaminen ja positiivinen palaute tulivat vasta toisena.

Sit täs pystyy myös kehittymään silleen, et pystyy kehittymään näyttelijänä ja sit tää myös auttaa kaikkiin osa-alueisiin, et osaa toimia yllättävissä tilanteissa ja osaa toimia ihmisten kanssa, ni se kehittää myös semmosia puolia mitä ei välttämättä ite ees tajua että kehittää samalla.

Ja sit täähän poikkeaa vaikka koulusta tai töistä silleen, että tavallaan ei pidä saavuttaa mitään, tai siis pitää tietenkkin opetella omat jutut ja tälleen, mut ei pidä vaik saada kokeesta mitään kymppiä tai silleen, että voi vaan niinku tehdä, ja pitää hauskaa ja nauttia.

Sosiaalinen motivaatio kulttuurin harrastamiseen koski erityisesti yhteisöllisissä kulttuuriharrastuksissa aktiivisia nuoria. Itsekseen kulttuuria kuten piirtämistä tai jonkin instrumentin soittamista harrastaville puolestaan oman kehityksen seuraaminen ja puhtaasti ajanviete olivat tärkeintä harrastamisen antia. Mielenkiintoista olikin, samoin kuin Salasuo ym. (2021) ovat nostaneet esiin, että kulttuurin tai taiteen harrastaminen sen itsensä vuoksi kytkeytyy monien kohdalla ajan viettämiseen tai kuluttamiseen jollain hyödyllisellä tavalla. Hyödyllisyys puolestaan merkitsee yleensä omien taitojen tai luovuuden karttumista.

No se on lähinnä jos mulla ei oo parempaakaan tekemistä, sillä saa hyvin aikaa vietettyä.

Nii, sit siinä aina jos vähän paranee ni se on ihan kiva aina huomata.

Pääasiassa liikuntaa ja autoja harrastaville kulttuurin harrastaminen oli useimmiten musiikin kuuntelua, jolloin sen merkitykset omalle elämälle olivat pitkälti ajanvietettä ja filistelyä ilman sen kummempaa tavoitteellisuutta. Nämä haastateltavat eivät lukeneet itseään mihinkään musiikin alakulttuureihin, vaan musiikin kuuntelun suhteen oltiin melko kaikkiruokaisia – joskaan klassista musiikkia ei kukaan sanonut kuuntelevansa. Musiikilla täytettiin hiljaisia hetkiä, sitä kuunneltiin videopelaamisen taustalla, ja sen kautta haettiin tai vahvistettiin tunne-elämyksiä (ks. myös Homi ym. 2021; Poikolainen 2021).

No esim. että jos lähtee kato ajaa autolla, ni ohan se vähän perseestä olla hiljasessa autossa.

Se tuo filistä elämään.

Pääosin yksin tai kaveriporukassa tapahtuvassa musiikin harrastamisessa – jonkin soittimen soittamisessa tai musiikin kuuntelussa – ei ollut merkittävää eroa asukas-

määrältään erilaisten kuntien nuorten välillä. Soittamisen harrastaminen painottui hieman jyvaskylälaisten ja kaupunkimaisempien paikkakuntien nuorten haastatteluissa. Yksi syy tähän voi olla se, että suuremmilla paikkakunnilla on soitinopetusta – kuten muutenkin ohjattua harrastamista (Myllyniemi 2009, 32) – enemmän tarjolla kuin pienemmillä paikkakunnilla. Haastatteluihin osallistuneet tytöt harrastivat soittamista hieman poikia enemmän, kun taas jälkimmäisten haastatteluissa musiikin kuuntelu nousi useammin ja systemaattisemmin harrastuksena esiin. Laulaminen puolestaan oli tyttöjen keskuudessa yleisempää kuin poikien. (Vrt. Lähteenmaa & Strand 2008, 13–15; Myllyniemi 2009, 21–30; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020d.)

Kuntien välillä oli sen sijaan odotetusti eroja siinä, millaisiksi nuoret kokivat kotikuntansa harrastusmahdollisuudet. Jyväskylässä asuville kulttuurin harrastaminen – oli kyseessä sitten teatteritoiminta, keikoilla tai elokuvissa käyminen – koettiin helpoksi, koska kaupungissa etäisyydet ovat verrattain pieniä ja tarjontaa on nuorten mielestä hyvin. Sen sijaan pienemmillä paikkakunnilla asuvien harrastusmahdollisuuksia rajoittivat pitkät etäisyydet ja tarjonnan vähäisyys. Esimerkiksi Viitasaarella ei haastateltavien mukaan ollut juuri mahdollisuuksia heitä kiinnostavaan tanssiharrastukseen, kun taas Korpilahdella asuvat nuoret kokivat teatteriharrastamisen melko helpoksi, mutta olivat sitä mieltä, että siitä ei juuri löytynyt tietoa, ellei tiennyt mistä etsiä.

Tääl on silleen, että ei koskaan oikein tiedä mitä on, et pitää ettii ite et onko vaik jotain kansalaisopiston pitämää.

Pitäis jostain saada tietää mistä niitä löytää ja mistä niitä ehtii... Että jotain joka vähän vinkkaa että tämmösiä on ees olemassa.

Edellä mainittu tulos noudattaa kansallisten ja muiden alueellisten tutkimusten tuloksia. Pienillä paikkakunnilla ongelmana on tarjonnan vähyys ja varsinkin alaikäisillä nuorilla huonot kulkuyhteydet. Isommilla paikkakunnilla nuoret löytävät yleensä melko vaivatta sijan kulttuuriharrastuksilleen. Kirjastot, nuorisotilat tai muut nuorison käytössä olevat tilat ovat avainasemassa tasoittamassa eroja paikkakuntien välillä, koska ne tarjoavat helposti saavutettavia harrastuspaikkoja. (Ks. esim. Lähteenmaa & Strand 2008, 13–15, 45; Myllyniemi 2009, 32; Salasuo ym. 2021, 44–46.)

Etenkin kulttuurisesti aktiiviset nuoret suorastaan pursusivat erilaisia kehitysideoita ja ehdotuksia kulttuuriharrastustoiminnan kehittämiseksi. Nämä ideat koskivat nuorten osallistamista, kulttuuriharrastusten sisältöä ja niistä tiedottamista, minkä

lisäksi haastatelluilla oli myös hyvin spesifejä ehdotuksia esimerkiksi taideaineiden opetuksesta koulussa.

Yleisesti ottaen kulttuurisesti aktiiviset nuoret halusivat nuorten äänen kuuluvan nykyistä paremmin nuorille suunnatussa kulttuuritoiminnassa. He halusivat osallistua nykyistä enemmän kulttuuritoiminnan suunnitteluun ja toteutukseen, ja toivoivat nuorille ylipäättään enemmän osallistumismahdollisuuksia kulttuuripalvelujen tuottamisessa. Monet halusivat nuorten voivan tehdä enemmän kulttuurisisältöjä toisilleen, koska kokivat, että monesti nuorille suunnattu kulttuuritarjonta perustuu siihen, mitä aikuiset kuvittelevat nuorten haluavan.

Mulle tuli kans mieleen se, että aika paljon näit vetää just jotkut aikuiset ja ammattilaiset. Siis onhan se tosi hyvä ja kiva et niitä palkataan ja silleen, mut toisaalta vois olla ihan hauska myös että meidän oman ikäsiä otettais vetämään tämmösiä, et se ois enemmän yhdessä tekemistä ja vähemmän ohjattua.

Kaikki eivät kuitenkaan jakaneet tätä näkemystä: vaikka nuorille on haastateltujen mukaan periaatteessa hyvä antaa enemmän sananvaltaa heille tarkoitetuissa kulttuuritoiminnoissa, olivat muutamat – pääosin vanhemmat, 18–20-vuotiaat haastateltavat – kuitenkin sitä mieltä, että nuoret kaipaavat nimenomaan heille järjestettyä toimintaa, jossa on aikuiset vetäjät. Heidän mukaansa nuorilla ei ole aina tarpeeksi osaamista ja ymmärrystä toiminnan järjestämiseen ja toteuttamiseen, minkä vuoksi aikuisten ohjaajien tuki on tärkeää. Aikuisten vetämä toiminta ei sulje pois nuorten omaehtoista harrastamista, sillä ohjattu toiminta mahdollistaa samanhenkisten ikätoverien kohtaamisen ja ryhmäytymisen, jolloin nuorten omaehtoinenkin kulttuuritoiminta lepää vankeammalla perustalla. (Ks. myös Myllyniemi 2009, 30–32; Salasuo ym. 2021, 37–48.)

Tiedonsaanti kulttuuripalveluista ja kulttuuriharrastusmahdollisuuksista koettiin monesti hankalaksi: tieto on kyllä verkossa olemassa, mutta se täytyy erikseen kaivaa esille, jos kaveripiirissä tai perheessä ei ole vastaavista harrastuksista kiinnostuneita. Erityisesti pienillä paikkakunnilla tietoa voi olla vaikea saada, koska nuorisotyöntekijöitä on vähän tai heitä ei ole ja nuorison helposti löytämät tiedotuskanavat puuttuvat. Kirjastot ja nuorisotilat ovat avainasemassa paitsi tiloja koskevassa erojen tasoittamisessa myös tiedonsaantiin liittyen. (Ks. myös Lähteenmaa & Strand 2008, 13–15, 45; Myllyniemi 2009, 32; Salasuo ym. 2021, 44–46.) Haastatellut toivoivatkin tiedotusta nuorille suunnatusta kulttuuritoiminnasta kouluihin näkyville, jolloin se tavoittaisi kohderyhmänsä varmasti.

Just vaikka kouluissa vois olla vaikka [...] julisteita tai jotain ilmoitusjuttuja, et missä pystyy ilmaseks harrastaa asioita.

Koulun roolia korostettiin myös taideopetuksessa ja kulttuuripalvelujen kehittämisessä. Teatteria harrastavat nuoret kokivat, että kouluissa on nykyisellään liian vähän tarjontaa ilmaisutaidon ja teatteritaiteen opetuksesta, ja he toivoivatkin niille suurempaa näkyvyyttä opetussuunnitelmaan. Koulussa olisi heidän mukaansa myös hyvä kerätä nuorilta tietoa ja mielipiteitä nuorille suunnatusta kulttuuritarjonnasta, mihin näkemykseen tutkijan on helppo yhtyä: riittävän monessa koulussa esimerkiksi opinto-ohjaajan tunnilla täytetyt kyselylomakkeet muodostaisivat maakunnallisesti edustavan aineiston nuorten kulttuuriharrastuksista ja toiveista niiden suhteen. Tutkimusten antamien tulosten valossa koulujen taidelähtöiset menetelmät voisivat merkittävästi tukea ja niveltä muuhun kunnalliseen tai järjestöjen tekemään kulttuuriseen nuorisotyöhön (esim. Kiilakoski & Tervahartiala 2015).

Vaikka haastatellut nuoret saivat itse määritellä, mitä he pitivät kulttuurina ja kulttuurin harrastamisena, ilmeni vastauksista kuitenkin melko selkeä jakolinja perinteisen tai korkeakulttuurin alueen (ml. teatteri, tanssi, kuvataide, musiikki) harrastajien ja muiden vastaajien välillä. Olennaisin tekijä tässä jaossa vaikutti olevan kiinnostus kulttuuriin: taiteista kiinnostuneet löysivät kyllä harrastusmahdollisuuksia joko omalta paikkakunnaltaan tai kauempaakin, kun taas liikuntaa, autoja, metsästystä ja videopelejä harrastavat eivät joko tienneet kulttuuriharrastusmahdollisuuksista, tai niiden vähäisyys ei heitä haitannut. He eivät kaivanneet kulttuuritapahtumia paikkakunnalleen eivätkä toivoneet nykyistä enemmän kulttuuria kouluihin tai nuorisotaloille: ”ei jouda käyttää valtion varoja sellaiseen”. (Vrt. Lähteenmaa & Strand 2008, 8–9.)

Emmä tiää, ei ainakaan meidän kuntaan kannattais mitään kunnon festareita järjestääkään. [...] Hyppytornin mää tänne haluisin.

Omaehtoinen ja itsenäinen harrastaminen – ehkä ohjattu liikuntaharrastuksia lukuunottamatta – vaikutti olevan näiden nuorten mieleen, mistä kertoo heidän esittämänsä toive erään moottoritieosuuden sulkemisesta nuorten auto- ja mopoharrastajien käyttöön. He eivät myöskään toivoneet nuorille enemmän sananvaltaa kunnan asioissa, sillä heidän mielestään nuorilla on nykyisellään jo riittävästi vaikutusmahdollisuuksia – ainakin omalla kohdallaan. Tämä viitanee toisaalta myös siihen, että he eivät kokeneet vaikuttamista tai tapahtumien järjestämistä kiinnostavana.

Nykyään tässä iässä voi sanoa, että eiköhän ne asiat oo jo ihan jo aika hyvinkin jo.

Musta tuntuu, että ihan hyvin pystyy nuoretkin nykyään vaikuttamaan.

Taiteita laajasti harrastavat nuoret olivat aktiivisia sekä oman paikkakuntansa että muiden paikkakuntien kulttuuripalvelujen käyttäjiä. Monet harmittelivat pienten paikkakuntien kulttuuritarjonnan vähäisyyttä, mutta kompensoivat sitä matkustamalla keikkojen, museoiden ja festivaalien perässä muille paikkakunnille. Pieniltäkin paikkakunnilta toisaalta löytyi toisinaan joitakin näitä nuoria kiinnostavia kulttuurielämyksiä kuten teatteri ja taidenäyttelyitä, kun taas liikuntaan ja autoharrastukseen suuntautuneet nuoret mainitsivat tässä yhteydessä paikalliset markkinapäivät ja festivaalit enemmän ironisella sävyllä: täälläkö jotain kulttuuria muka? Haastatteluissa tiedusteltiin nuorilta myös tietämystä paikallisista kulttuuriperintö- ja kulttuuriympäristökohteista, ja vaikka tämä kategoria oli nuorille selvästi melko tuntematon, nimesi moni kuitenkin esimerkiksi historiallisia kirkkoja, luontokohteita ja Jyväskylältä Alvar Aallon arkkitehtuuria (vrt. Lähtenmaa & Strand 2008, 53).

Kulttuuriharrastusmahdollisuuksista tiedottaminen tai pikemminkin sen puutteellisuus heijastui erityisesti kulttuurisesti aktiivisten nuorten vastauksista. Tieto nuoria kiinnostavista kulttuuritapahtumista leviää tehokkaasti niiden parissa, jotka ovat jo ”piireissä”, esimerkiksi osallistuvat paikalliseen ilmaisutaidon ryhmään, mutta muuten tietoa täytyy itse osata etsiä. Tiedotusta ei ole kootusti oikein missään, tai ainakaan nuoret eivät siihen juuri etsimättä törmää. Kansallisesti tarkasteltuna tulos ei ole mitenkään erikoinen tai leimallinen keskisuomalaisille kunnille ja paikkakunnille, vaan kaikkialla niin kulttuuria aktiivisesti kuin vähemmän aktiivisesti harrastavat nuoret kokevat tiedonsaannissa kulttuuriharrastusmahdollisuuksista tai -palveluista olevan puutteita (Myllyniemi 2009, 53).

Nuoret mainitsivat myös muissa yhteyksissä, että kulttuuripalveluista tulisi olla nykyistä kattavammin tietoa nuorten saatavilla. Tämä ei liene kovinkaan hankala toteuttaa: koulujen, nuorisotalojen, seurakuntien ja kirjastojen ilmoitustaulut ovat vanha mutta ei suinkaan aikansa elänyt alusta nuorten tavoittamiselle. Verkkomainonta varmasti tavoittaa kaikkein aktiivisimman kohderyhmän, mutta jos somen algoritmit eivät näitä mainoksia valikoi nuorten nähtäville, jää tieto heiltä helposti piiloon.

Just se, että mainontaa vois olla enemmän ja sillai, en tiää miten se sit hoituu. Mut enemmän informaatiota ja et kerrotaan mahdollisuuksista enemmän.

Haastateltujen nuorten näkemykset ja odotukset kulttuuripalveluille ja -toiminnalle voidaan tiivistää seuraavalla toivelistalla:

- Enemmän vain nuorille suunnattuja kulttuuritapahtumia ja -palveluja kuten työpajoja tai kursseja.
- Kulttuuritapahtumien on oltava nuorille sopivia: tapahtumia kyllä on, mutta nuoret eivät juuri käy niissä, koska eivät koe niitä kiinnostaviksi.
- Enemmän koulupäivien jälkeistä kulttuuritoimintaa.
- Nuoret haluavat osallistua kulttuuripalvelujen sisällöstä päättämiseen: he toivovat nuorten itsensä näköisiä palveluja eikä sitä, mitä aikuiset kuvittelevat nuorten haluavan.
- Enemmän tietoa työharjoittelupaikoista ja toiminnan järjestämisestä kansalaisopistoissa.
- Tiedotusta kulttuuripalveluista ja -harrastusmahdollisuuksista kouluihin enemmän.
- Koulujen opetukseen enemmän ilmaisutaitoa ja teatteriopetusta.
- Enemmän kevyen (ja raskaan) musiikin kuoroja.

ASIAANTUNTIJAHAASTATTELUT

Kulttuurisen nuorisotyön ammattilaisten haastattelut toivat esille nuorten kanssa pitkään työskennelleiden näkökulmia nuorten kulttuuriharrastamiseen ja niitä seikkoja, joita kulttuurisessa nuorisotyössä olisi hyvä huomioida nyt ja jatkossa. Haastattelun keskeisiä teemoja olivat nuorten kulttuuriseen aktiivisuuteen vaikuttavat asiat, kulttuurista kiinnostumattomien ja vaikeasti tavoitettavien nuorten saavuttaminen sekä kulttuurisen nuorisotyön sisällöllinen kehittäminen. Kuten nuortenkin haastatteluissa, nuorisotyön ammattilaisten haastattelujen asetelma oli toimintatutkimuksellinen: niiden tarkoituksena oli tuottaa tietoa, jolla kulttuurista nuorisotyötä voidaan Keski-Suomessa kehittää nuorten ja nuorisotyötä tekevien näkemyksiä ja toiveita yhteen nivoen sekä alan nykyperiaatteita ja -tavoitteita noudattaen (vrt. Gretschel 2018).

Haastateltavat muodostivat melko monipuolisen kirjon kuntien hallinnossa ja kulttuuriyhdistyksissä työskentelevistä ammattilaisista. Kunta-alalta haastateltavana oli vastaava kulttuurituottaja sekä vapaa-aikatoimenjohtaja, järjestöalalla puolestaan kulttuurituottaja, kaksi teatteri- ja ilmaisutaidon ohjaajaa sekä nuorisoalan yhdistyksen toiminnanjohtaja.

Jyväskylän ja pienempien kuntien välillä oli luonnollisesti eroja siinä, miten kulttuurista nuorisotyötä kyetään järjestämään, ja millaisia ongelmia sen toteutuksessa

ilmenee. Kuten arvata saattaa (vrt. Kiilakoski ym. 2015), resursointi oli monien vastauksissa tärkeä nuorten kulttuuritoiminnan järjestämistä rajoittava tekijä. Rahoitus on jyvitetty paikkakuntien asukasmäärän mukaan, minkä vuoksi pienet kunnat jäävät takamatkalle suurempiin verrattuna. Pienten kuntien kohdalla ongelmaksi mainittiin tilojen ja ammattitaitoisten vetäjien puute. Joissakin pienemmissä kunnissa on näin ollen hyvin hankalaa toteuttaa nuorten ideoita, koska ei ole nuorisotyöntekijöitä. Näihin pieniin kuntiin olisikin haastateltavien mukaan ensiarvoisen tärkeää rekrytoida nuorisotyöntekijöitä, jotka voisivat linkittää ja hyödyntää olemassa olevia resursseja.

Se nuorisotyöntekijä voi olla myös sellanen avainhenkilö, joka laittais tällasia prosesseja liikkeelle. Et siinä mielessä olis ihan todella tärkeätä, et jokaisessa kunnassa olis se nuorisotyöntekijä – ei pelkästään sen kulttuurisen nuorisotyön takia, vaan ihan todella monien muidenkin nuorisotyön osa-alueiden kannalta. Et se voi olla sellanen moottori, joka sitten pystyy linkittämään, [...] saamaan niistä ihmisistä, keitä siellä paikkakunnalla jo on, ni irti näitä asioita.

Joissakin kunnissa työntekijöitä kyllä on, mutta koska he ovat haastateltavien mukaan kaikessa mukana, ei heidän aikansa riitä esimerkiksi nuorten teatteri- tai musiikkialan syvälliseen toimintaan. Palvelujen pysyvyys onkin usein kiinni toiminnan kokoavista ihmisistä, ja haastateltavat peräänkuuluttivat nuorisotyön parempaa organisoimista niin, että resurssit saataisiin nykyistä tehokkaammin käyttöön. Toisaalta jos kulttuurinen nuorisotyö lepää vain yhden työntekijän harteilla, voi se painottua liikaa tämän omien kiinnostusten mukaan.

Että sehän [kulttuurinen nuorisotyö] ei oo semmosta, mitä me tämmösenä yhdistyksenä kehitellään, vaan se on sitä, mitä ne sen alueen nuoret tuo. Elikkä mä tässä näkisin, et mitkä on suurimpia esteitä, ni on ehkä, et jos siellä rakenteissa ei oo ketään kuka on valmis nappaamaan siitä, mitä sieltä nuorilta tulee, tai ei kuule, tai ei ole areenoita, missä kuunnellaan niitä nuoria, et mitä ideoita niiltä tulee.

Myös nuorten osallisuus tai pikemminkin sen puute nostettiin tärkeäksi kulttuurisen nuorisotyön toteuttamiseen vaikuttavaksi tekijäksi. Haastateltavien mukaan nuoria ei tarpeeksi osallisteta päätöksentekoon heitä koskevissa asioissa, minkä lisäksi myös vakavat ongelmat, kuten nuorten syrjäytyminen ja päihteiden käyttö, ovat asioita, jotka

hankaloittavat nuorisotyötä mutta jotka toisaalta ovat nimenomaan sen työsrakaa. Haastateltavat kokivat, että kulttuurisella nuorisotyöllä on paljon nuorten syrjäytymistä ehkäisevää potentiaalia, jota ei nykyisellään hyödynnetä riittävästi.

Tämä näkemys saa tukea myös tutkimuskirjallisuudesta, jonka mukaan kulttuurisella nuorisotyöllä on tavoittamiaan nuoria nopeasti sitouttava vaikutus, minkä kautta syrjäytymisen prosesseihin voidaan puuttua ajoissa (Cederlöf 2004; Gretschel 2007; Kiilakoski ym. 2015). Tähän liittyen myös nuorten päihde- ja kulttuuriryöön välille toivottiin nykyistä enemmän yhteistyötä, koska haastateltavat olivat huolissaan nuorten lisääntyneestä laittomien pähteiden käytöstä.

Nuorisotyöön luonteen koettiin ylipäättään muuttuneen ennaltaehkäisevästä korjaavaksi, jolloin nuorten syrjäytymistä ei aina kyetä ajoissa ehkäisemään. Etenkin syrjäytymisvaarassa olevien nuorten luottamuksen voittaminen vie paljon aikaa, mistä syystä toiminnalla on välttämättä oltava luotettava jatkuvuus niin taloudellisesti kuin henkilöstöresurssien osalta. Kulttuurisilla menetelmillä voidaan puuttua nuorten syrjäytymiseen ja osallistaa heitä, mutta näiden tavoitteiden edellytyksenä ohjaustoiminnan jatkuvuuden tulee olla turvattu.

Nuorisotyöön luonne on muuttunu vahvasti sellaseks korjaavaksi työksi. Kulttuurin myötäähän se onnistuu myös [...] mut sit ennaltaehkäisevänä työnä kulttuuri olis myös kaikkein parhain, et tähän ei niinku oo oikeestaan kiinnitetty niin paljon huomiota.

Älylaitteiden ja sosiaalisen median kautta toisaalta saadaan yhteys nuoriin ehkä entistä laajemmin, mutta toisaalta nuorisotyö myös joutuu kilpailemaan nuorten huomiosta näiden uusien medioiden kanssa. Haastateltavat kokivat, että ainakin osin älylaitteiden merkityksen kasvun vuoksi nuorisotyöntekijät eivät aina tiedä, mitä nuoret tekevät ja missä menevät: kun viestintä tapahtuu entistä enemmän nuorten omilla kanavilla älypuhelinien välityksellä, voi nuorisotyöntekijän olla vaikea pysyä kartalla siitä, mitä nuorten maailmassa oikeasti tapahtuu. Kulttuurisen nuorisotyöön digitalisaatio näyttäisi olevan yksi osa-alue, jossa on lähitulevaisuudessa kehittämistä, jotta yhtäältä pystytään hyödyntämään sen monet mahdollisuudet, mutta toisaalta vältetään siinä piilevät sudenkuopat, kuten työkuormituksen lisääntyminen (Eriksson & Tuuva-Hongisto 2019).

Osalle nuorista kulttuuriset menetelmät ja erilaiset taidetyöpajat ovat mielekkäitä tapoja toimia ja ryhmäytyä, mutta monien kiinnostuksen kohteet ovat aivan muualla. Vuoden 2009 Nuorisobarometrissä havaittiin, että kulttuuriharrastusmahdollisuuksien

puute on harvoin syynä harrastamattomuuteen; kulttuurisesti aktiivisten kohdalla harrastamista rajoitti puute ajasta, kun taas passiivisempien kohdalla merkittävin tekijä oli nimenomaan kiinnostuksen puute (Myllyniemi 2009). Kulttuurista nuorisotyötä tekevätkin tunnistavat, että harrastusmahdollisuuksien lisääminen ei välttämättä lisää niiden nuorten kulttuuriharrastuneisuutta, joita se ei alun perinkään kiinnosta.

Eikä kaikkia tartte kiinnostaa kulttuuri [...]. Et jos se on se mopon rassaas, jos meille esimerkiks tulee tonne jotain nuoria, [...] joita kiinnostais se mopon rassaas, ni kyllä mä haluaisin neuvoa niitä, et hei että miten te pääsette siinä eteenpäin, enkä väkisellä että eiku entäs tehtäskö tämmönen mopopaiheinen teatteri.

Haastateltavien mukaan nuorten kuunteleminen on kulttuurisen nuorisotyön kohdalla keskeisessä asemassa, eli sen sijaan, että heille tarjottaisiin ylhäältä käsin valmiita sisältöjä ja työpajoja, tulee nuorten antaa itse kertoa, mistä he olisivat kiinnostuneita ja tuoda toiminta nuorten omaan ympäristöön (vrt. Kiilakoski ym. 2015, 62, 164). Taide ja kulttuuri voivat termeinä tuntua monista nuorista vieraannuttavilta, joten niiden käyttöä tulisi mahdollisuuksien mukaan välttää.

Merkitystä on myös sillä, miten kulttuurista toimintaa tarjotaan nuorille: matalan kynnyksen kokeilumahdollisuudet saivat laajaa kannatusta haastateltavien keskuudessa, ja he ehdottivat kouluarkeen tuotuja kokeilumahdollisuuksia jonkun innostavan henkilön vetämänä. Tällaisesta on jo kokemusta liikunnan saralta koulujen harrasteviikon muodossa, joten tämän saman sapluunan päälle olisi helppo koostaa myös kulttuuritoimintaa. Jyväskylän Kulttuuriaitalla on jo olemassa eri osaamisalueiden ammattitaiteilijoista päivittyvä lista, jota olisi helppo hyödyntää kulttuurikokeilujen sisältöjä ja vetäjiä suunniteltaessa (ks. <https://www.jyvaskyla.fi/kulttuuriaitta/varhaiskasvatus-ja-koulut/pajaohjaajat>).

Tavoittaakseen perinteisistä kulttuurisista aktiviteeteista kiinnostumattomia nuoria on kulttuurisen nuorisotyön voitava tarjota näille nuorille myös toisenlaisia sisältöjä. Esimerkiksi mopoihin ja autoihin liittyvillä työpajoilla on mahdollista saada osallistujiksi ja yleisöksi sellaisiakin nuoria, joilla ei ole ohjattuja harrastuksia kulttuurin tai liikunnan saralla. Haastattelussa nousi esille hyvä esimerkki tällaisten toimintojen vaikutuksesta: Selvä syksy -kampanjassa kaikkein tehokkain keino päiheisiin myönteisesti suhtautuvien tai niitä ihannoivien nuorten tavoittamiseksi oli mopojen ja autojen koristeluun keskittyvä pinstripe-työpaja, jonne tuli paljon ajoneuvoista kiinnostuneita

nuoria. Nämä nuoret olivat käytännössä kaikkien muiden nuorisotyömenetelmien tavoittamattomissa, mutta nämä työpajat osoittautuivat yleisömenestykseksi nimenomaan näiden hankalasti tavoitettavien nuorten kohdalla.

Positiivista oli monien uusien nuorten osallistuminen pinstripe-työpajan toimintaan, mutta ehkä vielä tärkeämpää oli osallistumisen sosiaalinen aspekti. Valtaosa paikalle saapuneista nuorista oli mukana lähinnä yleisönä, seuraamassa kavereidensa ja muiden nuorten toimintaa. Heidän läsnäolollaan oli merkitystä aktiivisille osallistujille osoittamalla kiinnostusta ja hyväksyntää toimintaa kohtaan. Mukana hengajilla oli positiivinen merkitys myös nuorisotyön kannalta. Monet heistä saatiin näin ensimmäistä kertaa mukaan nuorisotyön piiriin. Sen, että heidän annettiin tutustua toimintaan rauhassa usuttamatta aktiiviseen osallistumiseen, voidaan katsoa tukeneen heidän omaehtoisuuttaan. Mikäli nuoret ilmaisivat kiinnostusta, heille toki annettiin tukea ja mahdollisuuksia osallistua itsekin. Haastateltavat korostivatkin, että vaikka nuorisotyön tavoitteiden on syytä olla korkealla, myös pelkkä nuorten tavoittaminen on onnistuminen, koska heillä on halu tulla ja osallistua omalla tavallaan (vrt. Gretschel 2011).

Se oli ihan älyttömän hyvä juttu, et siinä yhdistyi tavallaan vielä tämä kuvataide ja nämä mopot ja muut. Ja se hangaroundien määrä, elikkä ne ihmiset, jotka tuli kattomaan sitä, ne nuoret jotka tuli ihan vaan oleilemaan siihen mukaan, kattomaan sitä meininkiä, ni se oli se mahtava juttu. Eli mä en millään tasolla aliarviois sitä sosiaalisuuden aspektia siihen, että kun sä teet jotakin juttua, ni ne jotka tulee mukaan vaan siihen kattomaan, ku toiset tekee, et kel ei oo välttämättä mitään muuta osuutta siinä, et niitä vaan kiinnostaa se et mitä tapahtuu. Ni juuri ne hetket on niitä arvokkaita hetkiä, koska ei kaikkien tarvi olla niitä aktiivisia tekijöitä, vaan voivat olla myöskin just tällasia vähän niinku mahdollistajia.

Osallistumiskynnyksen madaltaminen voi tarkoittaa paitsi nuorille suunnatun sisällön muokkaamista, myös osallistujien elämäntilanteiden tarkempaa huomioimista. Koska nuorisolain mukaan nuorilla tarkoitetaan kaikkia alle 29-vuotiaita, on monien nuorisotyön piirissä olevien nuorten kohdalla ajankohtaista huomioida myös ylisukupolvisen nuoriso- ja perhetyön tarpeet. Ainoastaan nuorille suunnatut toiminnot eivät perheellisten nuorten kohdalla ole aina mielekkäitä, mistä syystä esimerkiksi työpajatoimintaan olisi hyvä integroida aktiviteetteja myös pienten lastensa kanssa osallistuville nuorille.

Kulttuurinen nuorisotyö on luonteeltaan verkostomaista, eli yhteistyö paikallisten taiteilijoiden ja kulttuuritoimijoiden kanssa on usein toiminnan elinehto. Etenkin

pienillä paikkakunnilla toimintaan haalitaan kaikki kulttuurialan osaajat, joita vain on mahdollista tavoittaa. Pienessä kunnassa osaajia on määrällisesti vähän, mutta toisaalta pienuuden etuna on se, että yhteistyökumppanit tunnetaan hyvin ja yhteistyö heidän kanssaan on tiivistä. Myös erilaisilla hankkeilla, esimerkiksi valtakunnallisella Taidetestaajat-hankkeella, jossa kahdeksaluokkalaisille on järjestetty vierailuja taidelaitoksissa ja -esityksissä Lastenkulttuurikeskusten, koulujen ja taideorganisaatioiden yhteistyönä, on ollut tärkeä merkitys kulttuuriselle nuorisotyölle. Sen kaltaisten hankkeiden kautta muodostuu yhteistyöverkostoja, ja ne tuovat myös työtä ja uusia toimintamalleja. (Laine & Haartman 2020; Pääjoki 2021; Schalin & Pyykkönen 2021.)

Kysymys kulttuurisen nuorisotyön tulevaisuudesta ja kehittämisestä herätti paljon keskustelua, ja keskeisenä teemana vastauksista välittyi huoli nuorisotyön taloudellisista resursseista ja nuorten ylisukupolvisesta syrjäytymisestä. Nuorten passiivisuus ja osallistumattomuus eivät muodostu tyhjiössä, vaan ne ovat hyvin usein ylisukupolvisia ja kytkeytyvät laajempaan yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen ja syrjäytymiseen.

Semmonen iso este on se, että jos me sanotaan ja syytetään, että nuoria ei kiinnosta, niin täytyy muistaa, että se kiinnostuksen puute, se on toisessa ja kolmannessa polvessa. Eli ei sitä tehdä näillä yhteiskunnan toimenpiteillä sormia napsauttamalla yläasteikäiselle nuorelle.

Haastateltavat painottivat tässäkin suhteessa ennaltaehkäisevän työn merkitystä, sillä vahinkojen korjaaminen on aina vaikeampaa kuin niiden ehkäiseminen. Nuorisotyössä ilmenee usein nuorisokulttuurien uusien tuulien tai muiden ilmiöiden johdosta erilaisia trendejä, jotka leviävät nopeasti koko työkenttään, mutta nuorisotyön ennaltaehkäisevää työtä ja perustyön jatkuvuutta ei kuitenkaan tulisi jättää huomiotta. (Vrt. Kiilakoski ym. 2015, 118–119.)

Nuorten vertaisohjaajuus tulee haastateltavien mukaan tulevaisuudessa todennäköisesti lisääntymään nuorisotyössä, mikä on nuorten osallistamisen kannalta positiivinen asia. Tämä työpanos on nuorisotyölle tärkeä, mikä tulisi myös huomioida vertaisohjaajien palkitsemisessa ja palkkauksessa. Nuorilta vertaisohjaajilta ei siis voi vaatia palkatonta vapaaehtoistyötä, vaan työstä on saatava myös asianmukainen rahallinen korvaus. Vaikka vertaisohjaajilla on tärkeä paikkansa nuorisotyön toiminnoissa, ei heidän työpanoksellaan kuitenkaan voi korvata koulutustautuneiden ammattilaisten ohjaustyötä.

Mitä tossa omassa työssä varsinkin näkee koko ajan, niin sitä, että me saadaan ne nuoret, kenellä on tosi vaikeita elämäntilanteita ja joille se harrastaminen on ihan todella todella tärkeä, kannatteleva asia. Ni se ei, se vertaisohjaaja ei pysty handlaamaan sitä, että ammattilaisillakin on tekemistä, ja me joudutaan koko ajan meidänkin ryhmissä tarjoamaan meidän erittäin kouluttautuneille ja erittäin päteville, taitaville, kokeneille ohjaajille välillä moniammatillisia apukäsiä näihin tilanteisiin, jotka on tosi haastavia.

Kulttuurisella nuorisotyöllä on monia hyviä työkaluja nuorten tavoittamiseen ja osallistamiseen, jopa sellaistenkin nuorten kohdalla, joiden elämäntilanteet ovat hyvin hankalia. On kuitenkin tunnustettava, että kaikkia nuoria ei kulttuurisin menetelmin voi tavoittaa, minkä vuoksi kulttuurisen nuorisotyön tulee olla luonteeltaan joustavaa ja nuorten omia kiinnostuksia on kuunneltava herkäällä korvalla. Nuorelle itselleen nuorisotyön sisältö ei kuitenkaan aina ole se tärkein syy osallistua, vaan hyväksyvä ja mielekäs sosiaalinen ympäristö voi olla vielä työryhmien tai tapahtumien sisältöä tärkeämpi.

Se palaute mitä nuorilta itseltään tulee, niin se, että mä saan olla täällä semmonen ku mä oon, ja mä oon ekaa kertaa saanu jotain omia ajatuksia tuoda esille ja näin pois päin. [...] Jopa on semmonen palaute, että ei mua oikeestaan tää teatteri niin kauheesti kiinnosta, mutta nää tyypit. Että jollekin se on se sosiaalinen kontakti siellä se kaikista tärkein, ja ehkä ne että on saanu ensimmäistä kertaa ystäviä, ni se on se tärkein eikä ees se teatteri.

Itsearviointimittaristo

Tässä raportissa esiteltävä itsearviointimittaristo on suunniteltu kulttuurista nuorisotyötä ja kulttuurisia menetelmiä nuorten parissa käyttävien kunta- ja järjestötoimijoiden tarpeisiin. Raportin kirjoittaneet tutkijat päättivät jo tutkimusprosessin alkuvaiheessa yhteistuumin koko hankkeesta vastaavien henkilöiden kanssa, että kyseinen mittaristo on tarpeellinen. Sen tarkoitus on auttaa nuorten parissa työskenteleviä arvioimaan omaa työtään sekä nuorten osallistumista nuorisotyön kasvatuksellisten ja laadullisten tavoitteiden kautta.

Itsearviointimittaristo on kehitetty tämän tutkimuksen haastatteluaineiston, kirjallisuuskatsauksen sekä aikaisempien nuorisotyön itsearviointimittaristojen pohjalta (Hovi ym., 2009; Kolehmainen & Lahtinen 2014; M. Hovi, henkilökohtainen tiedonanto, 14.12.2020). Myös tätä raporttia varten tehty kulttuurisen nuorisotyön politiikka-analyysi on osaltaan vaikuttanut mittariston indikaattoreiden valintaan ja muotoiluun. Taustansa vuoksi mittaristo on luotu erityisesti Keski-Suomessa kulttuurista nuorisotyötä tekevien tarpeisiin, mutta sen muotoilut on tarkoituksella jätetty sen verran yleisiksi, että sitä voi melko vaivatta soveltaa myös muualla.

Koska kulttuurinen nuorisotyö on menetelmiltään monipuolinen, eikä kaikki toiminta aina palaudu jonkin tietyn menetelmän kuten pienryhmätoiminnan tai kulttuuristen tuotantojen alle (ks. Anttila ym. 2012), on tämä mittaristo tarkoitettu palvelemaan monia erilaisia kulttuurisen nuorisotyön työmuotoja. Joidenkin kulttuurisen nuorisotyön erityisalueiden kuten leirien, junnutoiminnan tai koulussa tehtävän nuorisotyön arvioinnissa voi kuitenkin olla tarpeen käyttää niiden erityistarpeita varten kehitettyjä mittaristoja tämän mittariston ohella (ks. Hovi ym. 2009; Kolehmainen & Lahtinen 2014; Nuorisokanuuna 2018).

Mittaristo koostuu kolmesta osa-alueesta: nuoriso-ohjaajien työn sisällöt, toimintaympäristö ja tilat sekä nuorten osallisuus. Kulttuurisen nuorisotyön laatua mitataan kustakin osa-alueesta neliportaisella asteikolla tasokuvauksien avulla. Tasokuvaukset kuvailevat ilmiöitä ja työmenetelmiä, joiden perusteella luokitus tehdään. Luokittelussa ylemmät tasot sisältävät alemmilla tasoilla kuvatut vaatimukset, ja alemmalta tasolta ylemmälle siirtyminen edellyttää konkreettisia kehitystoimia. Erinomaiselle tasolle pääsy edellyttää, että koko työyhteisön toiminta täyttää tasokuvauksen vaatimukset. On myös huomioitava, että asteikon matalin taso pitää sekin sisällään joitakin toimintoja: esimerkiksi Toimintaympäristö-kriteerin kohdalla matalin taso edellyttää

ainakin jonkinlaista tietämystä alueen kulttuuri-, nuoriso- ja kaupallisista palveluista. Tasokuvausten lisäksi voi olla tarpeen tarkentaa arviota tai ilmoittaa lisätietoja sanallisesti, jolloin tulee käyttää itsearviointilomakkeen sanallinen arviointi -osiota. Varsinainen itsearviointilomake tehdään ja päivitetään kussakin toimintaympäristössä käytettyyn intraan. Tarvittaessa sitä voidaan jakaa ja täyttää myös paperiversiona.

Haluamme muistuttaa, että kyseessä on mittariston käsikirjoitus. Mittaristoa ei välttämättä tulla käyttämään juuri tällaisenaan, vaan siihen on tarkoitus tehdä vielä muutoksia yhdessä kulttuurisen nuorisotyön ammattilaisten kanssa ennen ensimmäistä käyttöönottoa. Lisäksi mittaristoa pyritään senkin jälkeen jatkuvasti kehittämään olosuhteiden ja tarpeiden muuttumisen mukaan.

ITSEARVIOINTIMITTARISTO JA TASOKUVAUKSET: KULTTUURINEN NUORISOTYÖ

Työntekijät ja työmenetelmät Toimintaympäristö ja tilat Nuorten osallisuus

ARVIOINTI-KRITEERIT	1 PUUTTEELLINEN/ HEIKKO	2 TYYDYTTÄVÄ	3 HYVÄ	4 ERINOMAINEN
Nuorisotyöntekijän osaamisen tunnistaminen ja hyödyntäminen	Ohjaajien vahvuudet ja osaaminen on tunnistettu, mutta niiden hyödyntäminen kulttuurisessa nuorisotyössä on vähäistä.	Ohjaajien osaamista hyödynnetään osittain tai satunnaisesti.	Ohjaajien vahvuuksia ja osaamista hyödynnetään kulttuurisen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa suunnitellusti.	Ohjaajien vahvuuksia ja osaamista hyödynnetään kaikessa kulttuurisessa nuorisotyössä. Toiminnalle on nimetty vastuuhenkilö(t), joka kokoaa toimijat yhteen ja huolehtii toiminnan jatkuvuudesta.
Työntekijöiden kehittyminen	Ohjaajat eivät tunnista tarvetta kehittää ammatitaitoaan. Toiminta on rutiinomaista.	Ohjaajat tunnistavat ammatillisen kehityksen tarpeen, mutta eivät hakeudu lisäkoulutukseen tai kursseille. Kouluttautumiseen kannustaminen ei näy työpaikan kulttuurissa.	Ohjaajat tunnistavat ammatillisen kehityksen tarpeen, ja hakeutuvat lisäkoulutukseen tai kursseille. Kouluttautumiseen kannustetaan työyhteisössä.	Ohjaajat kehittävät ammatitaitoaan säännöllisesti ja monipuolisesti. Ammatillinen kehittyminen on osa työkulttuuria.
Työtehtävien ja työn perustoiminnan suorittaminen	Ohjaajien työaikaa kuluu liikaa tehtäviin, joihin ei liity vuorovai- kutusta nuorten kanssa. Työ on luonteeltaan kaavamaisista.	Ohjaajilla on riittävästi aikaa keskittyä nuorten parissa tehtävään työhön. Ohjaajilla on työn tavoitteista erilaisia käsityksiä ja painotuksia. Työn kehittäminen ja arviointi on vähäistä ja satunnaista.	Ohjaajien työ on tavoitteellista ja pitkäjänteistä. Nuorisotyön tavoitteista ja niihin pyrkimisestä vallitsee yhteisymmärrys.	Ohjaajien työ on nuorisotyön tavoitteiden mukaista ja sujuvaa. Työn kehittäminen ja arviointi on suunnitelmallista ja säännöllistä.
Nuorisokulttuurien tuntemus	Erilaisista nuorisokulttuureista on hajanaisista, mahdollisesti vanhentunutta tietoa. Nuorisokulttuureista keskustellaan nuorten kanssa satunnaisesti.	Ohjaajat tuntevat nimeltä useita nuorisokulttuureja ja tuntevat niiden sisältöä. Nuorisokulttuureista keskustellaan nuorten kanssa säännöllisesti, mutta ohjaajälähtöisesti.	Ohjaajat tuntevat keskeisimmät nuorisokulttuurit ja pysyttelevät ajan tasalla uusista ilmiöistä. Keskustelu nuorisokulttuureista tapahtuu sekä nuorten että ohjaajien aloitteesta.	Erilaiset nuorisokulttuurit ovat keskeinen osa nuorisotyötä, ja nuoret järjestävät niihin liittyviä tapahtumia/toimintaa. Nuorisokulttuureista ja niihin liittyvistä ongelmallisistakin ilmiöistä keskustellaan avoimesti ja säännöllisesti.

ARVIOINTI-KRITEERIT	1 PUUTTEELLINEN/HEIKKO	2 TYYDYTTÄVÄ	3 HYVÄ	4 ERINOMAINEN
Yhteistyö paikallisten kulttuuritoimijoiden kanssa	Paikallisia kulttuuritoimijoita tiedetään nimeltä, mutta yhteydenpito niihin on vähäistä. Yhteistyö on satunnaista.	Työyhteisössä on kattavat tiedot paikallisista sekä lähialueiden kulttuuritoimijoista, ja toimijoiden kanssa tehdään usein yhteistyötä.	Paikallisiin ja tarvittaessa myös lähialueiden kulttuuritoimijoihin pidetään aktiivisesti yhteyttä. Yhteistyö kulttuuritoimijoiden kanssa on säännöllistä.	Paikalliset ja tarvittaessa myös lähialueiden kulttuuritoimijat on huomioitu toiminnan suunnittelussa. Yhteistyö kulttuuritoimijoiden kanssa on keskeinen osa kulttuurista nuorisotyötä. Nuoret ovat tietoisia mahdollisuudesta hyödyntää yhteistyöverkostoja.
Tilat	Osa tiloista on suljettu ilman perusteluja. Toiminta-alueen muita käytettäviä tiloja ei tunneta.	Kaikki toimintaan tarkoitetut tilat ovat nuorten käytössä. Muista toiminta-alueen hyödynnettävistä tiloista on hajanaista tietoa.	Tiloja hyödynnetään tehokkaasti. Muut toiminta-alueen käytettävät tilat on kartoitettu, ja niitä hyödynnetään satunnaisesti.	Kaikkia käytössä olevia tiloja hyödynnetään. Kulttuuritoiminnassa hyödynnetään monipuolisesti ja säännöllisesti erilaisia tiloja toiminta-alueella (esim. koulujen, monitoimitalojen ja kulttuuritoimijoiden tilat).
Toimintavälineet	Toimintavälineet (esim. soittimet, kuvataidevälineet) ovat huonossa kunnossa ja niitä on vähän. Välineet eivät vastaa nuorten tarpeita.	Toimintavälineitä on riittävästi, mutta ne ovat osittain huonossa kunnossa.	Välineet ovat hyvässä kunnossa ja ajanmukaisia. Nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa välinehankintoihin.	Välineitä on monipuolisesti, ja ne palvelevat erilaisten ryhmien ja yksilöiden tarpeita. Välinehankinnat tehdään yhdessä nuorten kanssa.
Toimintaympäristö	Toiminta-alueesta on hajanaista tietoa. Alueen kulttuuri- ja nuorisopalveluja tarjoavia toimijoita sekä kaupallisia palveluita tiedetään.	Toiminta-alueesta on tilasto- ja kokemustietoa. Nuorten suosimat / Alueen kulttuuri- ja nuorisopalvelut sekä kaupallisia palveluita [alueella] tiedostetaan, ja niihin ollaan yhteydessä satunnaisesti.	Alueen kulttuuri- ja nuorisopalvelut sekä toiminnan kannalta olennaiset kaupalliset palvelut on kartoitettu. Kulttuuri- ja nuorisopalveluiden kanssa tehdään yhteistyötä, tarvittaessa myös kaupallisten palvelujen kanssa.	Alueen kulttuuri- ja nuorisopalvelut on huomioitu toiminnan suunnittelussa, ja niitä hyödynnetään laajasti toiminnassa. Yhteistyön tavoitteet ja työnjaot ovat selkeät. Kaupallisten palvelujen kanssa tehdään säännöllisesti yhteistyötä.
Yhteistyö lähialueiden kanssa	Lähialueiden nuoriso- ja kulttuuritoimijoista on hajanaista tietoa, mutta niihin ei juuri olla yhteyksissä.	Lähialueiden keskeisimmät nuoriso- ja kulttuuritoimijat tiedetään, ja niiden kanssa tehdään satunnaisesti yhteistyötä. Yhteydenpito on pääosin toiminnan suunnittelua ja sopimista.	Lähialueiden nuoriso- ja kulttuuritoimijat huomioidaan toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Hyvistä toimintamalleista ja käytännöistä vaihdetaan tietoa.	Lähialueiden nuoriso- ja kulttuuritoimijat on kartoitettu, ja niiden kanssa tehdään suunnitelmallisesti ja säännöllisesti yhteistyötä. Tiedonkulku on sujuvaa.
Muu kulttuuritoiminta alueella	Toiminta-alueella on vain vähän tai ei lainkaan taide- ja kulttuuritoimintaa nuorille.	Toiminta-alueella on jonkin verran taide- ja kulttuuritoimintaa nuorille. Kaikki halukkaat eivät pääse harrastamaan (hinnat, etäisyydet, muut tekijät).	Nuorille on tarjolla monipuolisesti erilaisia taide- ja kulttuuriharrastusmahdollisuuksia, ja kaikki halukkaat pääsevät harrastusten pariin.	Toiminta-alueella on tarjolla taide- ja kulttuuriharrastustoimintaa tasapuolisesti kaikille sen nuorille taustasta, asuinpaikasta ja tulotasosta riippumatta. Nuoret järjestävät taide- ja kulttuuritoimintaa myös omatoimisesti.

ARVIOINTI-KRITEERIT	1 PUUTTEELLINEN/HEIKKO	2 TYYDYTTÄVÄ	3 HYVÄ	4 ERINOMAINEN
Nuorten osallistuminen kulttuuritoimintaan	Nuoret esittävät spontaanisti ideoita kulttuuritoimintaan.	Nuoret ja työntekijät ideoivat ja suunnittelevat kulttuuritoimintaa yhdessä. Työntekijät tekevät päätökset.	Nuoret saavat vastuuta päätöksenteossa, ja he ovat mukana toteuttamassa toimintaa.	Kulttuuritoiminnassa kaikki nuorten osallisuuden osa-alueet toteutuvat: tieto-, idea-, suunnittelu-, päätöksenteko- ja arviointiosallisuus. (Tieto-osallisuus: oikeus saada tietoa toimintamahdollisuuksista, kulttuuritoimijoista yms.)
Nuorten osallistuminen toiminnan ideointiin ja suunnitteluun	Nuorilla on tietoa siitä kuinka vaikutetaan toiminnan ideointiin ja suunnitteluun.	Nuoret osallistuvat satunnaisesti toiminnan ideointiin ja suunnitteluun.	Osa nuorista osallistuu toiminnan ideointiin ja suunnitteluun.	Kaikki nuoret osallistuvat aktiivisesti toiminnan ideointiin ja suunnitteluun.
Vähän kulttuurista harrastavien nuorten tavoittaminen	Kulttuuriin liittyvä nuorisotyö koostuu perinteisistä menetelmistä (kuvataide, musiikki, sanataide, teatteri, tanssi, käsityöt). Toimintaa on satunnaisesti, ja se tavoittaa vain kulttuurista jo valmiiksi kiinnostuneet.	Kulttuurinen nuorisotyö on säännöllinen osa nuorisotyössä käytettyjä menetelmiä.	Kulttuurinen nuorisotyö on monipuolista ja käsittää muitakin menetelmiä kuin em. perinteiset. Toiminta tavoittaa ja osallistaa myös perinteisestä kulttuuritoiminnasta kiinnostumattomia nuoria esimerkiksi mopoihin ja liikuntaan liittyvän toiminnan kautta.	Kulttuurinen nuorisotyö on monipuolista ja uudistuvaa, ja se tavoittaa uusia nuoria sekä tekemään että katselemaan. Yhteistyötä tehdään paitsi kulttuuritoimijoiden, myös esimerkiksi ammattipistojen ja liikuntaseurojen kanssa.
Nuorten osallistaminen kulttuuritoimintaan	Kulttuuritoiminta lähtee ohjaajien aloitteesta, nuoret houkutellessaan mukaan suunnitteluun ja toteutukseen.	Nuorille esitetään erilaisia toimintavaihtoehtoja, joista he saavat valita.	Nuoret ideoivat ja suunnittelevat toimintaa oma-aloitteisesti. Heidän kanssaan on sovittu siitä, miten he osallistuvat päätöksentekoon.	Toiminnan ideointi, suunnittelu ja päättäminen yhdessä ovat luonteva osa ryhmän toimintaa. Nuoret osallistuvat ja kannustavat toisiaan.
Nuorten sitoutuminen toimintaan	Ryhmä kokoontuu, mutta vain osa nuorista on paikalla. Ohjaajilla tai ryhmän jäsenillä ei ole tietoa poissaolojen syistä.	Nuoret eivät jätä tulematta tapaamiseen ilman hyvää syytä.	Nuoret osallistuvat toimintaan aktiivisesti.	Ryhmän jäsenenä oleminen on nuorille tärkeää.
Monimuotoisuus ja yhdenvertaisuus	Monimuotoisuus ja yhdenvertaisuus (sukupuoli, vanhempien tulotaso, seksuaalinen suuntautuminen, vammaisuus, uskonto, kulttuuri) on tiedostettu kulttuurisen nuorisotyön toimintoja suunniteltaessa ja toteutettaessa. Toiminta ei syrjäytä ketään, syrjivään puheeseen tai käytökseen puututaan.	Ohjaajat pohtivat omia roolejaan tunnistamaan mahdollisia stereotyyppisiä ajatus- ja toimintamalleja, ja huomioivat tämän toiminnassa nuorten kanssa. Ohjaajilla on valmiutta ja halukkuutta keskustella syrjinnästä nuorten kanssa.	Ryhmässä käytetyt menetelmät mahdollistavat yhdenvertaisuuden toteutumisen. Monimuotoisuus ja tasa-arvo näkyvät myös nuorten omassa toiminnassa ja puheessa.	Ohjaajilla on herkkyyshödyntää ryhmän jäsenten erilaisuutta.
Tasa-arvo ja sukupuoli-sensitiivisyys	Tyttöjen, poikien, seksuaali- tai sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten tarpeita on toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa mietitty vain vähän tai ei ollenkaan.	Ohjaajat keskusteleivat teemaan liittyvistä asioista ja tunnistavat sukupuolen ja seksuaalisuuden merkityksen nuorten kasvussa. Sukupuolen moninaisuus ymmärretään.	Sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin, sukupuolen ilmaisuun, seksuaalisen suuntautumiseen ja tasa-arvoon liittyvät teemat nostetaan aktiivisesti ja luontevasti keskusteluun nuorten kanssa.	Ohjaajat tunnistavat omien tekojen ja puheen vaikutuksen tasa-arvon ja sukupuolisensitiivisyyden toteutumisessa nuorisotalolla. Tietoisilla teoilla ylitetään kaavamaisia sukupuoliroolien rajoja ja vältetään heteronormatiivista puhetapaa.

Liite 1. Haastattelurunko nuoret

KULTTUURI- JA MUUT HARRASTUKSET

1. Mitä (koulun ulkopuolisia) harrastuksia sinulla on?
2. Harrastatko jotain kulttuuriin liittyvää? Esimerkiksi kuunteletko tai soitatko musiikkia, teet Youtube-videoita/-elokuvia, parkouraat, käyt keikoilla, maalaat, käyt elokuvissa tai teatterissa, harrastat käsitöitä jne.?
3. Kuinka usein harrastat näitä mainitsemiasi asioita? Esim. useita kertoja viikossa, kerran viikossa, muutaman kerran kuukaudessa, harvemmin.
4. Onko kulttuuriharrastuksesi muuttunut koronaan liittyvien kokoontumisrajoitusten tai tapahtumien peruuntumisen vuoksi? Oletko esimerkiksi katsonut livestriimattuja keikkoja tai muita esityksiä, tai onko harrastaminen vähentynyt?
5. Miksi harrastat kulttuuria? Mitä kulttuurin harrastaminen (esim. musiikin kuuntelu ja keikoilla käynti) sinulle antaa?
6. Mikä sinun mielestäsi on ylipäätään kulttuuria (tai kulttuuriharrastus)? (Voi kysyä suhteessa ensimmäisen kysymyksen vastauksiin, että onko sinun mielestäsi esim. metsästyksessä tai mopoilussa jotain kulttuuriin liittyvää.)
7. Käytkö jollain (koulun, kansalaisopiston, seurakunnan, kunnan tai muun tahon järjestämällä) kursseilla tai opetuksessa kulttuuriin kuten musiikkiin, maalaamiseen, valokuvaukseen tms. liittyen?
8. Ovatko harrastuksesi ilmaisia vai maksullisia? Jos maksullisia, niin ovatko ne kalliita vai halpoja? Tulisiko (esim.) kulttuuriin liittyvien harrastusten olla aina ilmaisia?
9. Auttavatko vanhempasi tai kaverisi tai heidän vanhempansa sinua harrastuksissasi? Esim. kускаavat? Entä erityisesti kulttuuriin liittyvissä harrastuksissa?
10. Seuraatko kulttuuritapahtumia (esim. keikat) erilaisten suoratoistopalvelujen tai somen välityksellä?
11. Katsotko paljon elokuvia (tai sarjoja) televisiosta tai suoratoistopalveluista?
12. Käytkö tai seuraatko tapahtumia yleensä kavereiden vai vanhempien kanssa, vai ihan itseksesi?
13. Keskusteletko kulttuurin harrastamisesta kavereidesi kanssa? Tarkoiton tässä kulttuurin harrastamisella siis kaikkea piirtämisestä musiikin kuunteluun ja leffassa tai teatterissa käymiseen. Jos kyllä, niin mitä niistä yleensä keskustellette?

PAIKALLINEN KULTTUURIHARRASTAMINEN

14. Käytkö kulttuuritapahtumissa kuten näyttelyissä, keikoilla tai festareilla omalla asuinpaikkakunnallasi? Tiedätkö aina, kuka näitä tapahtumia järjestää, joihin osallistut?
15. Mistä saat tietoa näistä alueellasi järjestetyistä tapahtumista?
16. Entä käytkö kulttuuritapahtumissa muilla paikkakunnilla? Kuinka usein ja missä?
17. Järjestätkö itse tai järjestävätkö kaverisi jotain tällaisia tapahtumia?
18. Onko kotiseudullasi jokin kulttuuriympäristökohde, joka sinua kiinnostaa? (Esim. kirkko tai muu rakennus, arkeologinen kohde, luontokohde, muu nähtävyys.)
19. Onko omassa kotikunnassasi tai -kaupungissasi helppo harrastaa kulttuuria? Onko sinun helppo päästä kulttuuriharrastusten pariin (etäisyydet)? (Oletko tyytyväinen tarjontaan?)
20. Miten kehittäisit kulttuuriharrastustarjontaa ja -palveluja? Mitä saisi olla enemmän tai mitä vähemmän?
21. Haluaisitko itse olla mukana kehittämässä niitä? Mikä mielestäsi olisi paras keino päästä mukaan niihin (esim. nettikyselyt, koululaisraadit jne.)?
22. Tulisiko kuntien ja taiteilijoiden antaa nuorille enemmän sananvaltaa kulttuuriasioissa tai jotenkin edistää nuorten itse järjestämiä tapahtumia tai muun omaehtoisen harrastamisen mahdollisuuksia?
23. Tiedätkö, ketkä vastaavat nuorille suunnatuista kulttuuripalveluista asuinpaikkakunnallasi?
24. Tiedätkö paikkakunnallasi toimivia tai asuvia taiteilijoita, muusikoita, tapahtumien järjestäjiä jne.?
25. Voisiko kulttuuria tuoda enemmän kouluihin, nuorisotaloille tai muuten näkyviin alueesi muussa toiminnassa?
26. Voisiko nettiä, somepalveluita tai muita sellaisia kanavia hyödyntää enemmän palvelujen tarjonnassa nuorille?
27. Haluaisitko sanoa vielä jotain lopuksi?

TAUSTAKYSYMYKSET

1. Minkä ikäinen olet?
2. Asutko kaupungissa, taajamassa vai maaseudulla?
3. Mitä teet päätoimisesti: opiskelu, työ, työnhaku, muuta?
4. Mitkä ovat vanhempiesi ammatit tai vanhempasi ammatti?
5. Onko vanhemmillasi ollut paljon vaikutusta siihen, mitä harrastat?

Liite 2. Haastattelurunko asiantuntijat

NUORTEN LUOVAAN HARRASTAMISEEN JA KULTTUURIPALVELUJEN KÄYTTÖÖN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT

1. Miten kulttuurinen nuorisotyö tai nuorille suunnattu kulttuuritoiminta näkyy omassa työssänne?
2. Mitä kaikkea kulttuurinen nuorisotyö pitää sisällään (teidän toiminnassanne/ mielestänne)? (Esim. erilaiset työmuodot.)
3. Mitkä ovat suurimpia esteitä nuorten aktivoimiselle kulttuuritoimintaan?
4. Millaisia toimintamalleja teillä on niiden nuorten tavoittamiseksi, joita kulttuuri ei kiinnosta?

KULTTUURIHARRASTUSTEN KIRJO

5. Miten nuorten toiveita kuunnellaan? Onko toiveita ollut mahdollista toteuttaa?
6. Mitkä aktiviteetit ylipäättään ovat luovaa toimintaa tai kulttuuriharrastuksia? (Esim. TikTokin tanssivideot, parkour, tuunaaminen?) Tuottaako rajanveto joskus ongelmia?

NUORTEN TAVOITTAMINEN JA AKTIVOIMINEN KULTTUURIHARRASTUKSIIN

7. Mitä kulttuurisella nuorisotyöllä tavoitellaan? Milloin kulttuurinen nuorisotyö on onnistunut?
8. Mitkä ovat tärkeimpiä tekijöitä kulttuurisen nuorisotyön onnistumiselle?
9. Nuorten osallistuminen vaihtelee huomattavasti satunnaisista kävijöistä sitoutuneisiin toimijoihin. Onko kulttuurisella nuorisotyöllä jonkinlaista osallistumisen tavoitetasoa? Eli pyritäänkö kaikki sitouttamaan toimintaan yhtä vahvasti?
10. Tehdäänkö paikallisten tai muiden kulttuuritoimijoiden kanssa yhteistyötä? Millaista?
11. Miten erilaiset nuorisokulttuurit huomioidaan kulttuurisessa nuorisotyössä? Liittyykö niihin jotain erityisiä haasteita?
12. Mikä on keskeisin asia, jota kulttuurisessa nuorisotyössä tulisi alueellanne juuri nyt ja lähitulevaisuudessa kehittää? TAI: Mihin suuntaan kulttuurista nuorisotyötä tulisi kehittää?

Lähteet

- Anttila, Annikki & Haapanen, Sinikka & Myyrä, Reetta & Mönttinen, Pekka & Parviainen, Sari (2012) [Nuorten osallisuus ja vaikuttaminen kulttuurisessa nuorisotyössä](#) (toim. Vesa Jaakola). Helsinki: Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus.
- Anttila, Anna & Rensujeff, Kaija (2009) [Taiteen taskurahat. Lastenkulttuurin käsite, linjaukset ja edistäminen](#). Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Berg, Päivi (2020) [Yhdenvertaisuus ja osallisuus](#). *Nuorisotutkimus* 37 (3), 1–2.
- Berg, Päivi & Myllyniemi, Sami (toim.) (2020) [Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020](#). Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 157 & valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 67. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & valtion nuorisoneuvosto & opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Cahill, Helen (2009) Resisting risk and rescue as the raison d'être for arts interventions. Teoksessa Angela O'Brien & Kate Donelan (eds) *The arts and youth at risk: Global and local challenges*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 13–31.
- Cederlöf, Petri (2004) *Nuorisotyö ja sen haasteet pienissä kunnissa*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 45. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Cuyppers, Koenraad & Knudtsen, Margunn & Sandgren, Maria & Krokstad, Steinar & Wikström Britt-Maj & Theorell, Töres (2011) Cultural activities and public health: research in Norway and Sweden. An overview. *Arts & Health* 3 (1), 6–26.
- Eduskunta (1974) Komiteamietintö 1974:2. Kulttuurikomitean mietintö valtioneuvostolle 10.1.1974. Eduskunta.
- Eriksson, Susan & Tuuva-Hongisto, Sari (2019) *Nuorisotyön digitalisaatio 2030. "Meidän tulisi osata tarjota nuorille työkaluja maailmaan, jota me emme vielä itse tunne."* Mikkeli: Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu.
- Forkby, Torbjörn & Kiilakoski, Tomi (2014) Building capacity in youth work. Perspective and practice in youth clubs in Finland and Sweden. *Youth & Policy* 112, 1–17.
- Garoff, Lasse (2019) [Mer än en hobby! En kartläggning av den grundläggande konstundervisningen på svenska i Finland](#). Helsinki: Svenska Kulturfonden.
- Gretschel, Anu (2007) Nuorisotalo mahdollistavana lähiyhteisönä. Teoksessa Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (toim.) *Lasten ja nuorten kunta*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 77. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 190–205.
- Gretschel, Anu (2011) [Nuorisotalo mahdollistavana lähiyhteisönä: nuorten näkökulma](#). Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen julkaisuja 3/2011 & Nuorisotutkimus-

- verkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 41. Helsinki: Helsingin kaupungin nuorisosaiankeskus & Nuorisotutkimusseura.
- Gretschel, Anu (2018) Toimintatutkija piuhaja kytkemässä: nuorisotyö nuorten yhteiskunnallisen vaikuttamisen areenana. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Päivi Honkatukia (toim.) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä?* Tampere: Vastapaino & Nuorisotutkimusseura, 247–259.
- Gretschel, Anu & Juntila-Vitikka, Pirjo & Puuronen, Anne (2016) *Suuntaviivoja nuorisotoimialan määrittelyyn ja arviointiin*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 176. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) (2012) *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 118. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Homi, Harri & Kinnunen, Maarit & Honkanen, Antti (2021) ”Minä ihailen muusikkoa nimeltä Billie Eilish”: Digitalisaation aiheuttamat muutokset 15–29-vuotiaiden musiikin kulutuksessa. Teoksessa Mikko Salasuo (toim.) *Harrastamisen äärellä. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & valtion nuorisoneuvosto & opetus- ja kulttuuriministeriö, 159–172.
- Houni, Pia & Pässilä, Anne & Väkevä, Lauri (2017) Taide kaikkien oikeutena. *Nuorisotutkimus* 34(1–2), 1–4.
- Hovi, Merja & Luukkonen, Tero & Mäkelä, Pekka & Pakka, Viula & Taponen, Harri & Westman, Marika (2009) [Nuorisotyön arviointi. Käsikirja nuorisotyön prosessien arviointiin ja itsearviointiin](#). Helsinki: Helsingin kaupungin nuorisosaiankeskus.
- Häyrynen, Simo (2006) *Suomalaisen yhteiskunnan kulttuuripolitiikka*. Jyväskylä: SoPhi.
- Kiilakoski, Tomi (2017) ”Niillähän se on se viimeinen sana” – nuoret osallisuudestaan yläkouluissa. Teoksessa Toom, A., Rautiainen, M. & Tähtinen, J. (toim.) *Toiveet ja todellisuus. Kasvatus osallisuutta ja oppimista rakentamassa*. Kasvatusalan tutkimuksia 75. Helsinki: Suomen Kasvatustieteellinen seura, 253–282.
- Kiilakoski, Tomi & Gretschel, Anu (2012) [Muistiinpanoja demokratiaoppitunnista. Millainen on lasten ja nuorten kunta 2010-luvulla?](#) Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 57. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Kiilakoski, Tomi & Kivijärvi, Antti (2015) Youth Clubs as Spaces of Non-Formal Learning: Professional Idealism Meets Experienced Spatiality of Young People in Finland. *Studies in Continuing Education* 37 (1), 47–61.
- Kiilakoski, Tomi & Kinnunen, Viljami & Djupsund, Ronnie (2015) *Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetussuunnitelmasta*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotut-

- kimusseuran julkaisuja 169. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu Humak & Nuorisotutkimusseura.
- Kiilakoski, Tomi & Tervahartiala, Marika (2015) Taiteen osallisuus, osallisuuden taide – Tulkintoja taidelähtöisten menetelmien käytöstä koulussa. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja* 2015, 31–67.
- Kolehmainen, Marjo & Lahtinen, Pauliina (2014) [Nuorisotyötä koulussa. Yhteisen toimintakulttuurin kehittäminen](#). Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- Kuusi, Pekka (1961) *60-luvun sosiaalipolitiikka*. Helsinki: WSOY.
- Lahtinen, Jenni & Salasuo, Mikko (2020) ["Harrastusten keskeytyminen harmitti." Tutkimus nuorten kokemuksista korona-aikana: vapaa-aika ja harrastaminen](#). Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Laine, Sofia & Hartman, Maaria (2020) *Nuorten taidevierailukokemukset ja kulttuurinen osallisuus Taidetestaajat-hankkeessa*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 224, verkkojulkaisuja 150. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Lastenkulttuurikeskusten liitto (2020) [Tärkeää työtä lasten ja lastenkulttuurin hyväksi](#).
- Liikanen, Hanna-Liisa (2010) [Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014](#). Helsinki: Opetusministeriö.
- Luoma, Tiia (2020) [Taiteen perusopetus 2020. Selvitys taiteen perusopetuksen järjestämisestä lukuvuonna 2019–2020](#). Helsinki: Opetushallitus.
- Lähteenmaa, Jaana & Strand, Teija (2008) [Etelä- ja Keski-Pohjanmaan suomenkielisten 9-luokkalaisten nuorten kulttuuriharrastukset ja harrastuksiin liittyvät toiveet](#). Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisuja 20. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Muukka-Marjovuuo, Alma (2018) Suomalaisen taidekasvatuksen synnyillä opettaja Lilli Törnuddin matkassa. *Kasvatus & Aika* 13 (1), 19–35.
- Myllyniemi, Sami (2009) *Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & valtion nuorisoneuvosto & opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Mäenpää, Panu (2013) Nuori Kulttuuri -taidetta ja pedagogiaa. Teoksessa Panu Mäenpää (toim.) *Nuori kulttuuri 2013: Säätiön teatralinen vuosi 2013*. Helsinki: Nuori Kulttuuri -säätiö.
- Mäenpää, Panu (2015) Viisi askelta aitoon osallistumiseen kulttuurialalla. Teoksessa Arto Lindholm (toim.) [Ei-kävijästä osalliseksi – osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla](#). Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 88–96.
- Nieminen, Juha (2010) Delaktighet som motkraft – övergripande uppdrag, lärmiljöer och etos inom ungdomsarbetet. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (red.) [Ungdomsarbe-](#)

- [te är nödvändigt. Teoretisk underbyggnad, metodernas begränsningar och möjligheter.](#)
Översättning: Katarina Torvalds-Wiik. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 36. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 7–26. (Alkuteos: Tommi Hoikkala & Anna Sell (2007)(toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet.* Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.)
- Nuorisokanuuna (2018) [Arviointi/auditointimateriaali 1.5.2018.](#)
- Opetusministeriö (2003) [Lastenkulttuuripoliittinen ohjelma. Barnkulturpolitiskprogram.](#)
Helsinki: Opetusministeriö.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2017) [Kulttuuripoliittikan strategia 2025.](#) Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2020a) [Lastenkulttuuri.](#)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2020b) [Nuorisosaioihin liittyvät linjaukset ja kehittäminen.](#)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2020c) [Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma 2020–2023. Tavoitteena nuoren merkityksellinen elämä ja osallisuus yhteiskunnassa.](#)
Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2020d) [Valtakunnallinen koululaiskysely 2020.](#)
- Peltola, Marja & Moisio, Jenni (2017) [Ääniä ja äänettömyyttä palvelukentillä. Katsaus lasten ja nuorten palvelukokemuksia koskevaan tietoon.](#) Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 190, verkkojulkaisuja 112. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Pohjanen, Tiina (2017) *Taide ja kulttuuri – perusevättä elämään. Suomalaisen lastenkulttuuripoliittikan kehittyminen lastenkulttuuripoliittisissa ohjelmissa 1970-luvulta 2010-luvulle.* Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Poikolainen, Janne (2021) *Intohimona musiikki – Näkökulmia lasten ja nuorten musiikkifaniuteen ja sen tunnuslukuihin.* Teoksessa Mikko Salasuo (toim.) [Harrastamisen äärellä. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020.](#) Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 161, valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 68. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & valtion nuorisoneuvosto & opetus- ja kulttuuriministeriö, 139–158.
- Pääjoki, Tarja (2021) *Kristallikruunuja ja samettiverhoja: koulut ja taidetoimijat yhteistyössä Taidetestaajat-hankkeessa.* Helsinki: Uniarts.
- Rissanen, Marja (2018) *Taitamisen tiede – tietämisen taide. Taidon oppimisen arkkitehtuuri.* Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Ruotsalainen, Leena (2010) *Kulturarbete för ungdomar kräver kämpatakter.* Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (red.) [Ungdomsarbete är nödvändigt. Teoretisk underbyggnad, metodernas begränsningar och möjligheter.](#) Översättning: Katarina Torvalds-

- Wiik. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 36. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 64–77. (Alkuteos: Tommi Hoikkala & Anna Sell (2007)(toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.)
- Räisänen, Petteri (2015) [Suomalaisten nuorten yksilöllistyvät kulttuurivalinnat](#). *Kulttuuripolitiikan Tutkimuksen Vuosikirja 1 (1)*, 42–55.
- Salasuo, Mikko & Tarvainen, Kai & Myllyniemi, Sami (2021) Nuoriso harrastamassa kulttuuria, taidetta ja mediaa: Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen tilasto-osio. Teoksessa: Salasuo, M. (toim.) [Harrastamisen äärellä. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020](#). Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 161, valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 68. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & valtion nuorisoneuvosto & opetus- ja kulttuuriministeriö, 31–137.
- Schalin, Anton & Pyykkönen, Miikka (2021) [Från konsttestare till konstkonsumenter. Svensk- och tvåspråkiga ungdomar på konsttestarresor](#). Ungdomsforskningssällskapet/Ungdomsforskningsnätverket, publikationer 236, nätpublikationer 165. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Siivonen, Katriina & Kotilainen, Sirkku & Suoninen, Annikka (2011) [Iloa ja voimaa elämään. Nuorten taiteen tekemisen merkitykset Myrsky-hankkeessa](#). Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 44. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Sokka, Sakarias (2012) *”Kansamme kykyyn itse arvostella ei voi luottaa!” Taidelautakunnat valtiollisina asiantuntijaeliminä ennen toista maailmansotaa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto (2020) [Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto](#).
- Suomen virallinen tilasto (SVT): [Vapaa-ajan osallistuminen. Kulttuuriosallistumisen muutokset 2017](#). Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 26.1.2021].
- Taike (2020) [Lastenkulttuurin erityisavustukset](#).
- Willis, Paul (1984) *Koulun penkiltä palkkatyöhön?* Tampere: Vastapaino.
- Ylä-Sankola, Mari (1995) Lastenkulttuuri ja apurahat. Taiteen keskustoimikunnan tuki lastenkulttuurille 1988–1995. *Tilastotietoa taiteesta No 13*. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Åstrand, Riikka (2017) *Kunnallisen nuorisotyön tulevaisuusodotukset 2017*. Helsinki: Allianssi – Suomen nuorisoyhteistyö & Kuntaliitto.

Tiivistelmä

Anton Schalin & Miikka Pyykkönen:
NUORTEN KULTTUURIA TUKEMASSA

Tässä tutkimuksessa kartoitetaan 15–20-vuotiaiden nuorten kulttuuripalvelujen käyttöä ja kulttuuriharrastuksia Keski-Suomen maakunnassa sekä esitellään kulttuurisen nuorisotyön käyttöön kehitetty itsearviointimittaristo. Tutkimus toteutettiin yhteistyössä Jyväskylän kaupungin koordinoiman *Nuoret ja osallisuus kulttuuritoiminnassa: Keski-Suomen kuntien nuorten taide- ja kulttuuritoiminnan kehittäminen* -hankkeen sekä Jyväskylän yliopiston *Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa* -tutkinto-ohjelman (KUMU) opiskelijoiden kanssa.

Tämä tutkimus syntyi tarpeesta kartoittaa ja kehittää nuorten kulttuuritoimintaa ja kulttuurista nuorisotyötä Keski-Suomessa. Valtaosalla nuorista on ainakin yksi luova harrastus kuten soittaminen, kuvataide tai valokuvaus. Myös kulttuuripalvelujen käyttäminen on lapsuuden ja varhaisnuoruuden aikana yleistä. Pitkät etäisyydet kulttuuripalveluihin ja -harrastuksiin sekä korkeat hinnat voivat kuitenkin vaikeuttaa nuorten osallistumista. Nuorten kulttuurinen aktiivisuus on myös jossain määrin sukupuolittunutta, koska tytöillä on enemmän kulttuuriharrastuksia ja he ovat aktiivisempia kulttuuripalvelujen käyttäjiä kuin pojat.

Tutkimusaineisto koostuu keski-suomalaisien nuorten sekä kulttuurisen nuorisotyön asiantuntijoiden haastatteluista. Nuorten haastatteluaineisto sisältää näkemyksiä kulttuurin moniottelijoilta, joilta oli lukuisia kulttuuriharrastuksia, mutta myös nuorilta, jotka harrastivat pääasiassa liikuntaa ja autoja. Mahdollisuudet kulttuuriharrastuksille olivat melko vähäisiä pienillä paikkakunnilla, mistä syystä niiden perässä matkustettiin usein isompiin kaupunkeihin. Nuoret toivoivat enemmän harrastusmahdollisuuksia asuinalueilleen ja antoivat useita käytännön ehdotuksia tämän toteuttamiseen. Asiantuntijat puolestaan esittivät innovatiivisia keinoja nuorten tavoittamiseen, painottivat tarvetta tiivistää yhteistyötä eri toimijoiden välillä ja korostivat toiminnan jatkuvuuden merkitystä.

Nuorisotyön laadun ja nuorten osallisuuden säännöllinen arvioiminen on tärkeää, mutta työkalua kulttuurisen nuorisotyön itsearviointiin ei ole tätä ennen ollut saatavilla. Tässä tutkimuksessa esiteltävä itsearviointimittaristo on suunniteltu erityisesti kulttuurisen nuorisotyön tarpeisiin, mutta siitä on hyötyä kaikille nuorten kanssa työskenteleville.

Avainsanat: kulttuuri, nuoret, nuorisotyö, harrastukset, Keski-Suomi

Sammanfattning

Anton Schalin & Miikka Pyykkönen:
STÖD FÖR UNGDOMARNAS KULTUR

Denna undersökning kartlägger kulturbruk och kulturella hobbyer bland 15–20-åriga ungdomar i landskapet Mellersta Finland och presenterar en mätaruppsättning för självvärdering av kulturellt ungdomsarbete. Undersökningen genomfördes i samarbete med Jyväskylä stads projekt Ungdomar och delaktighet i kulturverksamhet: utveckling av ungdomarnas konst- och kulturverksamhet i landskapet Mellersta Finland och med studenter i Jyväskylä universitetets utbildningsprogram Kulturer, kommuner och förändring (KUMU).

Undersökningen föddes ur ett behov att ta reda på och utveckla ungdomarnas kulturverksamhet och kulturellt ungdomsarbete i Mellersta Finland. Merparten av barn och ungdomar har åtminstone en kreativ hobby såsom musik, bildkonst eller fotografering. Olika kulturtjänster är också populära bland barn och yngre tonåringar. Långa avstånd till kulturtjänster och -hobbyer och höga priser kan ändå hindra ungdomarnas deltagande. Ungdomarnas kulturella aktiviteter är också i någon mån könsbestämd, eftersom flickor har mer kulturella hobbyer och de är mer aktiva användare av kulturtjänster än pojkar.

Undersökningsmaterialet består av intervjuer med finländska ungdomar och experter på kulturellt ungdomsarbete i Mellersta Finland. Intervjumaterialet innehåller synpunkter av kulturens mångsysslare med flera kulturella hobbyer, men också från ungdomar vars fritidsintressen gällde sport och bilar. Möjligheterna till kulturella hobbyer är ganska knappa på små orter, av vilken orsak många reser till större städer. Ungdomarna önskade sig fler hobbymöjligheter nära sina bostadsområden och gav många praktiska förslag till hur detta kunde realiseras. Experterna presenterade innovativa lösningar på hur ungdomar kunde nås, betonade behovet av att intensifiera samarbetet mellan olika aktörer och underströk betydelsen av verksamhetens kontinuitet.

Det är viktigt att regelbundet värdera ungdomsarbetets kvalitet och ungdomarnas delaktighet, men tidigare har det inte existerat verktyg att göra det inom kulturellt ungdomsarbete. Mätaruppsättningen som presenteras i denna undersökning är planerad för kulturella ungdomsarbetare, men den är till att nytta för alla som arbetar med ungdomar.

Nyckelord: kultur, ungdomar, ungdomsarbete, hobby, Mellersta Finland

Abstract

Anton Schalin & Miikka Pyykkönen:
SUPPORTING YOUTH CULTURE

This study examines cultural hobbies and the use of cultural services among young people aged 15–20 in Central Finland and presents a set of self-assessment tools developed for cultural youth work. The study was carried out in cooperation with Young people and participation in cultural activities: Development of young people's art and cultural activities in the municipalities of Central Finland, a project coordinated by the City of Jyväskylä, and students from the Cultures, Communities and Change (KUMU) degree programme of the University of Jyväskylä.

This study arose from a need to identify and develop young people's cultural activities and cultural youth work in Central Finland. Most young people have at least one creative hobby, such as playing an instrument, visual arts or photography. The use of cultural services is also common during childhood and early youth. However, long distances and high prices can hinder young people's participation in cultural services and hobbies. Young people's cultural activity is also somewhat gendered: girls have more cultural hobbies and they use cultural services more actively than boys.

The research material consists of interviews with young people in Central Finland and cultural youth work experts. The interviews contain the views of young people with many cultural hobbies, but also young people whose main hobbies are sports and cars. Cultural hobby opportunities are quite limited in small municipalities, which is why many young people often travel to larger towns to engage in cultural hobbies. Young people would like to have more hobby opportunities in their residential areas, and they also provided practical suggestions to this effect. The experts presented innovative ways to reach young people, emphasised the need for closer cooperation with various operators and stressed the importance of the continuity of activities.

The regular evaluation of the quality of youth work and young people's participation is important, but tools for the self-assessment of cultural youth work have not been available until now. The set of self-assessment tools presented in this study has been designed for the needs of cultural youth work in particular, but it is useful for everyone who works with young people.

Keywords: culture, young people, youth work, hobbies, Central Finland